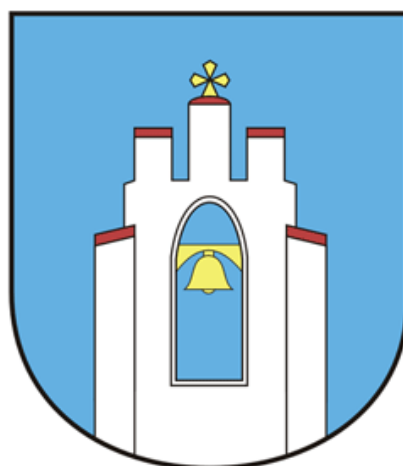

ANALIZA POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ KULTURALNEGO GMINY MOGILANY WRAZ Z REKOMENDACJAMI ROZWIĄZAŃ

Kwiecień 2009 r.

Opracowanie:

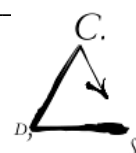
Centrum Doradztwa Strategicznego, 31 – 153 Kraków ul. Szlak 65 biuro 1004,
Tel. (12) 623 77 40, fax (12) 623 77 85, www.cds.krakow.pl e-mail: cds@cds.krakow.pl

Spis treści:

Tło projektu	3
Wprowadzenie	5
I. Walory turystyczne Gminy Mogilany	7
Walory przyrodnicze.....	7
Walory pozaprzyrodnicze	9
Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne	15
II. Propozycje rozwiązań w dziedzinie turystyki w Gminie Mogilany	17
Analiza potencjalnego ruchu turystycznego	17
Docelowe grupy turystów:	17
Własna nisza na rynku turystycznym	19
Wykorzystanie wód siarkowych	20
Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu	21
Stworzenie centrum rekreacyjnego	24
Kontynuowanie współpracy z instytucjami kulturalnymi Krakowa oraz ciągłe poszerzanie i uatrakcyjnianie oferty kulturalnej Gminy Mogilany.....	27
Podsumowanie	27
III. Przykłady rozwiązań turystycznych	29
Gminy w strefie podmiejskiej Krakowa	30
Przykłady współpracy gmin położonych w strefach podmiejskich miast polskich.....	36
Lokalne produkty turystyczne w różnych krajach i regionach Polski	38
IV. Turystyka jako jedna z funkcji w Gminie Mogilany. Podsumowanie i wnioski	46
Literatura.....	49

Tło projektu

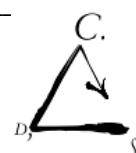
„Analiza potencjału turystycznego oraz kulturalnego Gminy Mogilany wraz z rekomendacjami rozwiązań” opracowana została przez Centrum Doradztwa Strategicznego w ramach realizacji projektu pn. **„Strategia rozwoju w zakresie kultury, rekreacji, sportu i turystyki na terenie Gminy Mogilany”**.

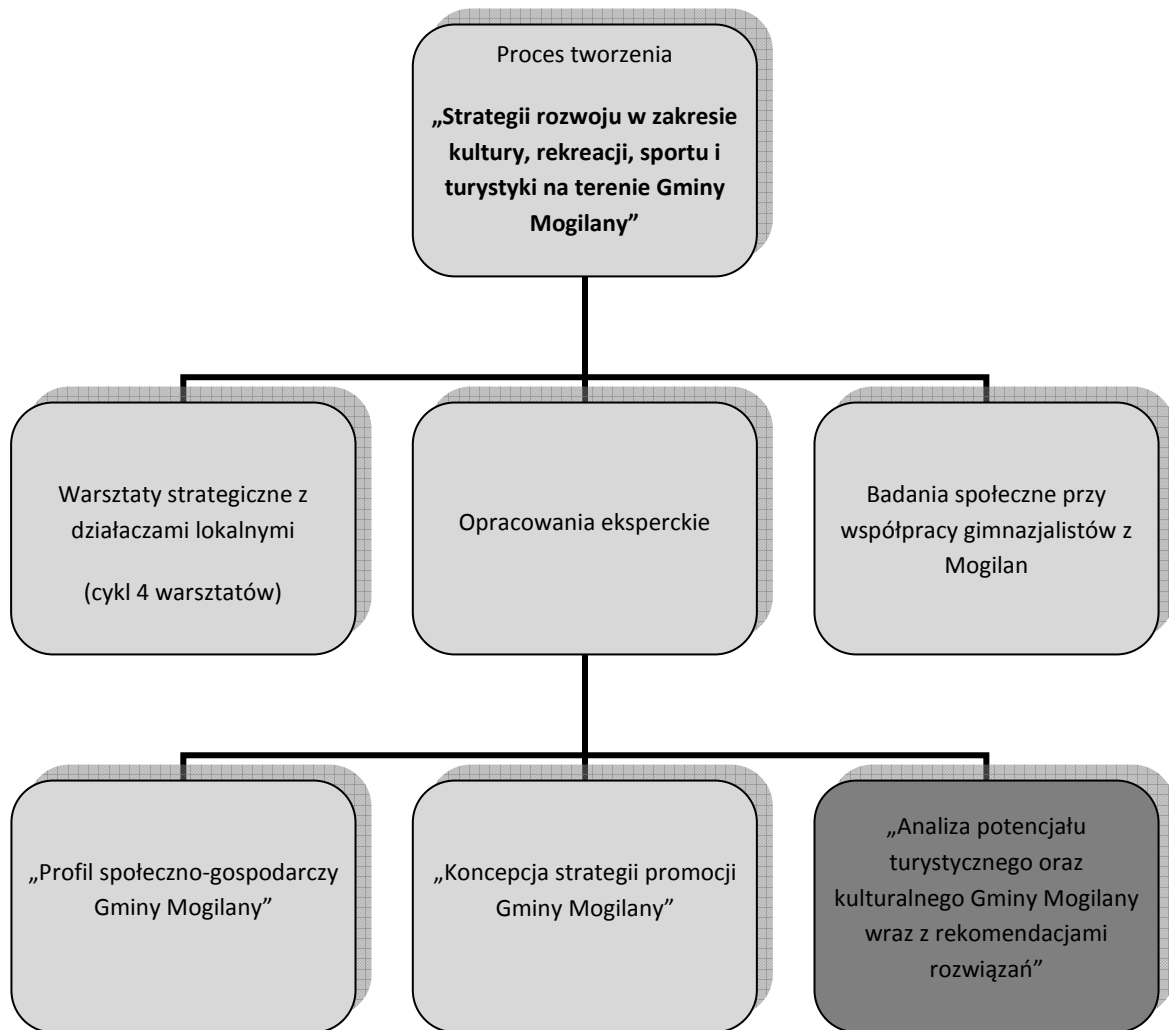
Dokument ten stanowi zatem element uzupełniający, dający możliwość skonfrontowania istniejących zasobów Gminy w obszarach turystyki, rekreacji oraz kultury, z opinią ekspercką oraz propozycjami konkretnych rozwiązań na rzecz rozwoju Gminy Mogilany.

Cały proces prac tworzenia „Strategii rozwoju w zakresie kultury, rekreacji, sportu i turystyki na terenie Gminy Mogilany” opierał się na trzech elementach:

1. warsztatach strategicznych z liderami lokalnymi i przedstawicielami organizacji funkcjonujących na terenie gminy;
2. opracowaniach eksperckich takich jak:
 - „Profil społeczno-gospodarczy Gminy Mogilany” (analiza i diagnoza obecnej sytuacji);
 - „Koncepcja strategii promocji Gminy Mogilany”;
 - „Analiza potencjału turystycznego oraz kulturalnego Gminy Mogilany wraz z rekomendacjami rozwiązań”;
3. badaniach społecznych przeprowadzanych przy współpracy gimnazjalistów z Mogilan.

Strukturę prac podjętych w ramach procesu planowania strategicznego obrazuje poniższy schemat.

Niniejsza analiza stanowi wynik prac eksperckich i jest jednym z trzech tego typu opracowań jakie powstały w ramach prac nad „Strategią rozwoju w zakresie kultury, rekreacji, sportu i turystyki na terenie Gminy Mogilany”.

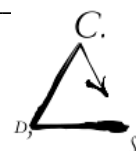

Wprowadzenie

Druga połowa XX wieku to okres gwałtownej **ekspansji przestrzennej miast** na tereny wiejskie (w szczególności dotyczy to miast dużych, takich jak Kraków). Wraz z ludnością, na tereny uprzednio rolnicze napływał handel, usługi i przemysł. Rozrost terytorialny aglomeracji przyniósł szereg zmian w strukturze ludności, funkcjonowaniu obszarów podmiejskich i ich fizjonomii. Żywiotowy i wielkoskalowy rozwój obszarów podmiejskich stwarza nowe wyzwania przed polityką przestrzenną. Gwałtowna zmiana funkcji obszarów z rolniczych na przemysłowo-usługowe stawia władze poszczególnych jednostek administracyjnych przed koniecznością weryfikowania planów zagospodarowania przestrzennego i uwzględniania w nich nowych kierunków rozwoju i preferencji przestrzennych.

Gminy strefy podmiejskiej położone najbliżej granic miasta, w odległości kilkunastu km od jego centrum określane są często przez naukowców mianem **kontinuum miejsko-wiejskiego**. Zakłada ono bowiem ciągłość i zmienność zjawisk i procesów społeczno-ekonomicznych. W przestrzeni zespołu miejskiego wyróżnia się centrum (miasto), strefę podmiejską (strefa przejściowa – wspomniane uprzednio kontinuum miejsko-wiejskie) i obszary wiejskie (peryferia strefy podmiejskiej). W miarę oddalania się od centrum miasta maleje gęstość zaludnienia, zmniejsza się zagęszczenie zabudowy i pojawia się prawie wyłącznie zabudowa jednorodzinna, zmieniają się funkcje gospodarcze, pojawia się funkcja rolnicza. Ta ostatnia zaczyna pomału dominować na obrzeżach strefy podmiejskiej, wsie w swej fizjonomii i funkcjach stają się coraz bardziej homogeniczne, przechodzą stopniowo w obszary wiejskie. W obrębie strefy podmiejskiej obszarem najbardziej heterogenicznym jest jej wewnętrzna część położona najbliżej miasta. W takim właśnie obszarze znajduje się Gmina Mogilany, która:

- posiada koncentrację ludności mniejszą niż Kraków, ale większą niż obszary wiejskie położone na peryferiach strefy podmiejskiej Krakowa;
- charakteryzuje się zróżnicowaniem struktury zawodowej z dużym udziałem działalności pozarolniczej;
- posiada silne powiązania z Krakowem (np. poprzez dojazdy mieszkańców do pracy, młodzieży do szkół);

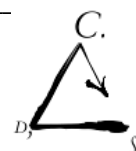
- staje się coraz bardziej zurbanizowana, koegzystują ze sobą na jej terenie miejskie i wiejskie formy osadnictwa,
- przechodzi zmiany w strukturze wielkości i własności gruntów z tendencją wzrostu użytków pozarolniczych.

Położenie i **heterogeniczny charakter Gminy** Mogilany powodują, że zjawiska i procesy związane z turystyką należy tu rozpatrywać dwojako:

- z punktu widzenia turysty pochodzącego z Krakowa poszukującego w bliskości miasta odpoczynku i aktywnych form rekreacji oraz
- z punktu widzenia mieszkańca Gminy, który mieszkając w obszarze zurbanizowanym i pracując w zawodach nierolniczych oczekuje dostępności do różnych form rekreacji, sportu czy rozrywek kulturalnych w pobliżu miejsca swojego zamieszkania.

Szeroko rozumiana heterogeniczność strefy podmiejskiej sprzyja rozwojowi działalności turystyczno-rekreacyjnej, sportowej i kulturalnej.

Podsumowując, Gmina Mogilany położona w obrębie strefy podmiejskiej Krakowa w jej części zwanej kontinuum miejsko-wiejskim **powinna pełnić obok funkcji usługowo-przemysłowo-rolniczo-komunikacyjnej również funkcję turystyczną i kulturalną.**

I. Walory turystyczne Gminy Mogilany

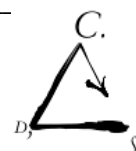
Gmina Mogilany położona jest na Pogórzu Wielickim w odległości ok. 15 km od centrum Krakowa. Sąsiaduje z gminami Kraków, Skawina, Myślenice, Świątniki Górne. Zajmuje powierzchnię 4370 ha i zamieszkuje ją 11 471 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 263 osoby/km². W skład gminy wchodzi dziesięć sołectw: Brzyczyna, Buków, Chorowice, Gaj, Kulerzów, Konary, Libertów, Lusina, Mogilany, Włosań.

Osią komunikacyjną gminy jest 7 - kilometrowy odcinek drogi krajowej nr 7 popularnie zwanej „zakopianką”; ponadto na obszarze gminy jest 35 km dróg powiatowych i ponad 130 km dróg gminnych. Takie położenie geograficzne i komunikacyjne Gminy Mogilany powoduje, że nie tylko wchodzi ona w skład strefy podmiejskiej Krakowa, ale jest w ramach tej strefy obszarem najsilniej podlegającym procesom urbanizacyjnym, tak w sensie funkcji gospodarczych, fizjonomii, jak i zachodzących tu procesów społecznych (zmiana homogenicznego społeczeństwa wiejskiego w heterogeniczne społeczeństwo miejsko-wiejskie).

Walory przyrodnicze

Obszar Gminy Mogilany leży w Obrębie Pogórza Wielickiego, które znajduje się między dolinami Raby i Skawy. Ku północy Pogórze Wielickie opada wyraźnym progiem denudacyjnym zbudowanym z odpornych piaskowców. Pod względem krajobrazowym charakteryzują ten region równoleżnikowe, szerokie garby o wysokości od 300 m w części północnej i środkowej do 500 m w części południowej. Rozcinające garby doliny rzek Skawy i Raby mają charakter rzek subsekwentnych. Na terenie opisywanej gminy przeważają pagóry o wysokościach ok. 300 m n.p.m. Najwyższe wzniesienie to Góra Mogilańska sięgająca 400 m n.p.m. Niewielkie cieką znajdujące się na terenie Gminy należą do dorzecza Skalinki, Wilga, Stawy w Lusinie, Konary. Sieć rzeczna nie jest tu zbyt urozmaicona.

Pogórze Wielickie to gęsto zaludniony obszar o charakterze rolniczym. Na terenie Gminy Mogilany, podobnie jak na całym obszarze Pogórza Wielickiego, nie występują większe kompleksy leśne. Lesistość w gminie wynosi ok. 13% – i są to pozostałości po Puszczy Karpackiej – las Bronaczowa w Mogilanach, las od Radziszowa do Głogoczowa.

Roślinność tego obszaru prezentuje silnie przekształcone na skutek działalności antropogenicznej piętro pogórza. Obszary, na których występuje dziś piętro pogórza stanowią ok. 567 ha¹ (13% powierzchni gminy), nie licząc niewielkich zadrzewień śródpolnych. W drzewostanie przeważa sosna zwyczajna i dąb szypułkowy, w podsyciu kruszyna i jarzębina, w runie borówka czernica. Miejscami spotkać też można niewielkie lasy bukowo-brzozowe i dębowo-brzozowe. W silnie przekształcanym przez wieki środowisku opisywanego obszaru wykształciły się liczne zbiorowiska antropogeniczne, głównie zbiorowiska łąkowe zachowane dzięki wypasaniu i koszeniu². Ponadto wzdłuż cieków i zabudowy wiejskiej występują zbiorowiska roślinności nadrzecznej, zadrzewienia i zakrzewienia.

Fauna opisywanego obszaru jest typowa dla całego Pogórza Karpackiego. Żyją tu m.in. lisy, zające, borsuki, łasice, tchórze, jeże, ryjówki, bażanty, kuropatwy, dzięcioły, kosy, drozdy, puchacze, sikory, sójki, kumaki nizinne, zaskrońce, żaby trawne i ropuchy zielone, sarny, dziki, jelenie.

W północno-zachodniej części Gminy we wsi Chorowice znajduje się utworzony w 1969 r. w lesie zwanym „Dębiną” rezerwat florystyczny „Cieszynianka”, o pow. ok. 10 ha. W rezerwacie chroniony jest rzadki gatunek cieszynianki wiosennej (*Hacquetia epipactis*) w lesie grądowym (*Tilio carpinetum*). Rezerwat Cieszynianka ma wysoką wartość zarówno w skali lokalnej, jak i regionalnej ze względu na dużą różnorodność gatunkową roślin. W rezerwacie rośnie 15 gatunków roślin naczyniowych objętych ochroną prawną, np. kopytnik pospolity, lilia złotogłów, bluszcz pospolity, parzydło leśne, kruszyna pospolita, pierwiosnek wyniosły.

W południowej części znajduje się las mieszany – Las Bronaczowa, dogodne miejsce do spacerów, przejażdżek rowerowych, konnych, zaprzęgami psimi³ oraz grzybobrania.

Na terenie gminy znajduje się 40 pomników przyrody⁴:

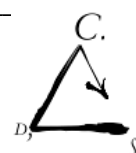
- 6 dębów, 1 lipa i 1 brzoza w Chorowicach,

¹ Wg danych Urzędu Gminy Mogilany.

² Dziś coraz częściej odłogowane i zanikające, co jest typowym zjawiskiem dla stref podmiejskich. Wraz z zanikaniem działalności rolniczej i wzrostem cen gruntów w ściśle przylegającej do miasta strefie podmiejskiej, rolnicy odłogują pola, ze względu na możliwość odrolnienia działek, wprowadzenia zmian w planach zagospodarowania przestrzennego i w konsekwencji innego (pozarolniczego) ich wykorzystania (zabudowa jednorodzinna, obiekty przemysłowe i usługowe).

³ W Lesie Bronaczowa, ale już poza obszarem Gminy Mogilany znajduje się hodowla psów polarnych. Właściciel hodowli organizuje m.in. różnorodne zajęcia rekreacyjne dla różnych grup, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży z gram i zabawami terenowymi, ogniskiem oraz przejażdżkami psimi zaprzęgami.

⁴ Wg materiałów Urzędu Gminy Mogilany.

- 7 dębów w Konarach,
- 13 dębów, 2 wiązy, 2 lipy w Lusinie,
- 1 lipa, 1 buk, 1 dąb, 1 modrzew w Mogilanach,
- 1 buk i 1 grab w Libertowie,
- 1 lipa we Włosani,
- oraz szpaler grabowy w parku dworskim w Mogilanach.

Większość pomników przyrody towarzyszy zespołom dworsko-parkowym licznie reprezentowanym na terenie Gminy.

Najcenniejszym walorem przyrodniczym Gminy są wody siarczkowe w Lusinie.⁵

Ponadto istotnym walorem Gminy są **punkty widokowe**, z panoramą Tatr i Beskidów oraz Krakowa.

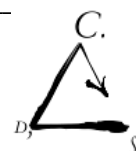
Środowisko przyrodnicze Gminy Mogilany sprzyja promowaniu na tym obszarze aktywnej rekreacji i sportu (kolarstwo, różnorodne sporty i zajęcia rekreacyjne) oraz działalności balneologicznej.

Walory pozaprzyrodnicze

Prace archeologiczne potwierdzają, iż pierwsze ślady osadnictwa we wsi Mogilany pochodzą z okresu neolitu. Osada powstała przy szlaku handlowym z Krakowa przez Karpaty na Węgry. Z kolei pierwsza udokumentowana wzmianka o Mogilanach pochodzi z XII wieku, kiedy to wieś Mogilany była własnością królewską i stacjonowała tu Straż Królewska. Wsie na opisywanym obszarze rozwijały się w zależności od rzeźby terenu jako ulicówki lub wielodrożnice. W samych Mogilanach wykształcił się typ wsi placowej z rynkiem. W centralnych częściach wsi do dnia dzisiejszego zachowały się dawne układy osadnicze, często również pozostałości dawnej zabudowy .

W 1560 r. wieś zakupił Spytko Jordan – wojewoda sandomierski i wybudował drewniany, renesansowy pałac. Spytko Jordan jako mecenas sztuki zapraszał do Mogilan licznych artystów, pisarzy i poetów m.in. Mikołaja Reja z Nagłowic. W oficynie pałacu powstała drukarnia i wydane zostało jedno z dzieł Reja „Żywot człowieka poczciwego”. Pod koniec XVIII w Mogilany zakupili Konopkowie, a w miejscu starego drewnianego dworu wybudowali

⁵ W południowej części Krakowa w Swoszowicach znane są od 1578 r., w 1811 r. wybudowano tu zakład kąpielowy. Wody siarkowodorowe czerpie się z dwóch źródeł: „Główny” i „Napoleon”. Dzięki wodom i borowinie leczy się tu choroby narządów ruchu i reumatyczne. Położone w starym parku uzdrowisko zostało w ostatnich latach wyremontowane, a w otoczeniu zakładu przyrodoleczniczego powstały liczne pensjonaty.

nowy, murowany dwór w stylu klasycystycznym. Wybudowany też został w Mogilanach kościół z dzwonnica, w której zachował się dzwon z 1616 roku, którego wizerunek znajduje się w herbie Gminy Mogilany.

Pierwsze wzmianki pisane o Chorowicach pochodzą z początku XII wieku, a o Bukowie z 1286 r. Buków był od XIII po XIX wiek wsią należącą do klasztoru tynieckiego, Kulerzów natomiast od 1442 r. należał do klasztoru Norbertanek w Zwierzyńcu. W 1802 r. wieś Kulerzów zakupił Józef Konopka.

Kolejną starą osadą jest Gaj (pierwsza wzmianka z 1125 r.), który w XV w. był majątkiem katedry wawelskiej. W XVII i XIX w. był własnością rodziny Bemów (przez pewien czas mieszkał tu gen. Józef Bem).

W dzisiejszych układach osadniczych wsi przetrwały liczne pozostałości minionych epok, obiekty zachowane w różnym stanie i mające dziś różnorodne przeznaczenie. Są to przede wszystkim:

- zespół pałacowo - parkowy Konopków z XVII w. w Mogilanach. W XIX i XX w. dwór został przebudowany i obecnie prezentuje styl barokowo-klasycystyczny. Na uwagę zasługuje park geometryczny typu włoskiego z dwoma szpalerami grabowymi; obecnie w dworze znajduje się Ośrodek Konferencyjny Polskiej Akademii Nauk;
- zespół dworsko-parkowy w Chorowicach z XVII w., przebudowany w XIX i XX w., zachowały się do dnia dzisiejszego m.in. stajnie, czworaki, kaplica, a do ewidencji zabytków wpisana została drewniano-murowana stodoła z 1900 r.;
- zespół dworski Grabowskich w Konarach (obecnie RS Konary), w skład którego wchodzi dwór drewniany i dozorcówka z początków XX w., wybudowana na kształt domu góralskiego, ale również obora i spichlerz z XIX w. Park wokół dworu jest z lat 20. XX w., krajobrazowy (aleja grabowa, dęby 150-200 letnie);
- zespół dworsko-parkowy Padlewskich w Libertowie z XIX w., klasycystyczny; usytuowany na wzgórzu. Na północnym stoku założony został park krajobrazowy, na południowym zachowały się pozostałości dawnych terenów gospodarczych, m.in. czworaki i obora wpisane do ewidencji zabytków (obecnie RSP Libertów);
- zespół dworsko-parkowy Słapów w Lusinie z dworem z 1688 r., w późniejszych czasach przebudowywanym i spichlerzem murowanym z kamienia i cegły z 1877 r., kaplicą z wieżyczką oraz parkiem ze starodrzewem;

- zespół folwarku „Zielona” w Konarach z domem zakonnym i budynkiem gospodarczym z 1920 r. oraz parkiem (park krajobrazowy i sad) – od 1913 r. własność Zakonu OO. Bonifratrów;
- zespół folwarczny „Kopań” w Konarach z budynkiem dworu z 1890 r., czworakiem, kuźnią i stodołą otoczony parkiem krajobrazowym;
- zespół folwarczny w Lusinie, z którego zachowały się 2 budynki gospodarcze z XIX w.;
- zespół kościoła parafialnego św. Bartłomieja w Mogilanach z 1604 r., kaplica z XVII w., dzwonnica neogotycka z XIX w., plebania z 1900 r., obora murowana z 1920 r.;
- zespół kościoła parafialnego w Gaju z 1626 r. rozbudowany w XIX w., z cudownym obrazem Matki Boskiej Gajowskiej. Przy kościele zachowały się zabudowania gospodarcze np. stajnia z ok. 1900 r. (obecnie muzeum parafialne), spichlerz z XIX w., plebania, park ze starodrzewem i stawem;
- liczne przydrożne kapliczki np. w Bukowie z ok. 1900 r., w Chorowicach z 1878 r., w Lusinie z 1877 r., Kulerzowie z XIX w.;
- zabudowa zagrodowa w Brzyczynie, Konarach, Włosani, Lusinie, Mogilanach, Kulerzowie. Tradycyjne domy na tym obszarze to domy drewniane o dachach czterospadowych, o konstrukcji zrębowej, od okresu międzywojennego szalowane pionowo deskami. Do początku XIX w. domy były jednotraktowe (sień izba, komora), później półtora- i dwutraktowe, o małych oknach. Zabudowa gospodarcza posiadała konstrukcję zrębowa lub ramową;
- w Gaju - płyta pamiątkowa i wspólna mogiła 288 żołnierzy poległych w walce z Niemcami.

Warto wspomnieć, iż wśród istotnych postaci związanych z terenem Gminy, obok gen. Bema oraz Mikołaja Reja, znajduje się także wybitny polski etnograf, folklorysta i kompozytor - Oskar Kolberg, który przez pewien czas mieszkał i tworzył w Mogilanach, u przyjaciela, towarzysza pierwszych wędrówek, Józefa Konopki.

Do walorów turystycznych można też zaliczyć tradycje wiejskie, niektóre do dziś kultywowane, bądź stanowiące element lokalnych uroczystości i imprez o różnorodnym charakterze. Tradycje i walory wynikające z historii to m.in.:

- wieś Brzyczyna to dawna osada drwali;

- wieś Włosań to wieś bartników (mieszkańcy Włosani otrzymali od Bolesława Wstydliwego przywilej zakładania w lesie barci, wybierania miodu i połowu ryb);
- Gaj jest miejscem 10-letniego pobytu gen. Józefa Bema;
- Mogilany Cegielnia.

Działalnością kulturalną w Gminie zajmuje się głównie Gminy Ośrodek Kultury w Mogilanach (GOK) współpracujący z placówkami oświatowymi i innymi organizacjami w poszczególnych sołectwach. Ośrodek organizuje m.in.:

- cykliczne wystawy malarstwa, grafiki, fotografii i rzeźby, wernisaże i spotkania z autorami prac;
- różnorodne zajęcia dla dzieci i młodzieży np. zajęcia w pracowni tkactwa artystycznego, plastycznej, w kółku teatralnym i szachowym, ognisku muzycznym, w sekcji wokalne;
- przy ośrodku funkcjonuje Zespół Regionalny Mogilanie (liczne występy w kraju i za granicą) oraz zespół dziecięcy „Mali Mogilanie”. Zespół Mogilanie prezentuje folklor wsi podkrakowskiej, przygotowuje widowiska pokazujące miejscowe obrzędy i zwyczaje, np. „Wesele mogiłańskie”. Kapela gra na autentycznych instrumentach stanowiących skład kapeli krakowskiej jak np. heligonka, klarnet, trąbka, skrzypce, trzysrunowe basy.

Przy GOK w Mogilanach działa również grupa dziecięca wokalnie-taneczna „KAMELEON”. GOK nawiązał współpracę z Filharmonią Krakowską i jest organizatorem cyklicznych koncertów. Ponadto gminny ośrodek jest organizatorem koncertów i bali noworocznych, Eliminacji Małopolskiego Festiwalu Dziecięcych Form Muzycznych i Tanecznych, imprez z okazji Dnia Dziecka, mikołajowych, wakacyjnych turniejów tenisa stołowego, prezentacji muzycznych dzieci z ogniska muzycznego, zawodów szachowych, licznych konkursów.

Ponadto w Gminie działają:

- chór parafialny w Mogilanach MOGILANUM,
- Orkiestra dęta we Włosani,
- „Zielona Kapela” w Konarach.

Na terenie Gminy Mogilany działa 5 OSP, które są również organizatorem różnych imprez kulturalnych i festynów ludowych w sołectwach. Inne organizacje i stowarzyszenia to m.in.:

- Stowarzyszenie dla Rozwoju i Integracji Gminy Mogilany „Wspólnie Łatwiej”,
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Libertowa i Brzyczyny,
- Towarzystwo Przyjaciół Mogilan,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło nr 15 Mogilany,
- Stowarzyszenie „Edukacja i Zdrowie”,
- Towarzystwo Przyjaciół Boczku,
- Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „ARKA”,
- Stowarzyszenie Libertów,
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Blisko Krakowa (w skład LGD wchodzi gminy: Czernichów, Mogilany, Skawina i Świątniki Górne).

W szkołach (podstawowych i gimnazjum) na terenie Gminy działają ponadto liczne kółka zainteresowań, uczniowie są uczestnikami konkursów, biorą często aktywny udział w różnorodnych imprezach kulturalnych i folklorystycznych, uczestniczą w wymianie międzynarodowej z zaprzyjaźnionymi gminami na Węgrzech, w Niemczech czy w Chorwacji. W szkole w Bukowie i Mogilanach uczniowie zorganizowali Izbę Regionalną.

Co więcej, nauczyciele i uczniowie są autorami opracowań monograficznych o Gminie Mogilany, których wydania finansowane są przez Urząd Gminy w ramach promocji.

Na terenie gminy Mogilany istnieje także kilka Kubów Sportowych, takich jak: LKS „Mogilany”, LKS „Gajowianka Gaj”, LKS „Libertów”, KS „Conavia” oraz Uczniowski Klub Sportowy „Victoria”.

Ponadto na terenie Gminy działa Towarzystwo Przyjaciół Boczku („Panie, Panowie, Baby, Chłopy z boczkiem w zębach do Europy”).

Od 1911 r. w Konarach usytuowany jest Konwent oo. Bonifratrów. Obecnie Bonifratrzy prowadzą tu Dom Pomocy Społecznej dla Dorosłych oraz Centrum Warsztatowo-Rehabilitacyjne organizujące:

- Warsztaty Terapii Zajęciowej,

- Dzienny Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi,
- Ośrodek Pomocy Rodzinie „Przeciw przemocy – Wyrównać szanse”,
- prowadzone są także prace nad Stacją Opieki Socjalnej.

Zarówno Urząd Gminy Mogilany, GOK w Mogilanach, jak i wspomniane powyżej instytucje są organizatorami/współorganizatorami różnorodnych imprez odbywających się na terenie Gminy, spośród których wymienić należy:

- kolędowanie na Koncertach Noworocznych;
- Sylwestrowy Bal Seniorów;
- „Majówka w Mogilańskim Dworze”;
- „Bajkowe bale karnawałowe” dla dzieci;
- Ogólnopolski Zlot Turystyczny szlakiem Gen. J. Bema, (trasa piesza, rowerowa i samochodowa; pokaz zabytkowych samochodów, „Dzień Węgierski”, konkursy, piknik rodzinny);
- Festiwal Piosenki Turystycznej;
- obchody świąt państwowych;
- „Rocznica Cudu nad Wisłą - 15 sierpnia”;
- oraz obchody Święta Niepodległości 11 listopada (Wieczornica).

Warto wspomnieć, iż Gmina Mogilany jest członkiem powstałej w ramach programu LEADER Lokalnej Grupy Działania „Blisko Krakowa”, w skład której wchodzi również gminy: Czernichów, Skawina oraz Świątniki Górne. Celem Grupy jest m.in. promocja tworzących ją gmin jako regionu o dużych walorach turystycznych, bogatej, wielowiekowej tradycji i odrębności kulturowej, a prowadzone przez nią działania stanowią szansę na zwiększenie rozpoznawalności i rozwój rekreacji i turystyki na terenie Gminy Mogilany.

Gmina usytuowana jest również w granicach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM) stanowiącego swoisty region funkcjonalny, obejmujący metropolię krakowską wraz z sąsiadującym zespołem jednostek (gmin) powiązanych z metropolią różnymi związkami interakcyjnymi. Do podstawowych celów stawianych przed KOM należą m.in.: wspomaganie gmin dla wyrównywania dysproporcji w zakresie zaspokajania potrzeb lokalnych wspólnot

samorządowych oraz identyfikacja, ograniczanie i minimalizacja ujawniających się konfliktów przestrzennych, społecznych i ekonomicznych na terenie obszaru poprzez aktywne uczestnictwo w mediacjach pomiędzy stronami konfliktów.

Ponadto, gmina Mogilany współpracuje z dwoma gminami partnerskimi Sásd na Węgrzech i Untersteinach w Niemczech. Współpraca odbywa się w sferze kultury, sportu, oświaty oraz wymiany doświadczeń w zakresie działalności samorządowej, bezpieczeństwa, ochrony środowiska.

Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne

Baza noclegowa:

- miejsca noclegowe w Ośrodku Konferencyjnym PAN w Mogilanach;
- pole kempingowe w Gaju;
- willa Słoneczna Przystań w Libertowie;
- hotel Nefretete w Libertowie;
- miejsca noclegowe przy stadninie koni we Włosani;
- ponadto na terenie Gminy znajduje się ok. 30 „drugich domów”⁶.

Pozostałe elementy infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w Gminie to:

- ogródki działkowe (Zespół Ogródków Działkowych) w Brzyczynie, Gaju, Lusinie, Włosani,
- ośrodek jazdy konnej w Konarach działający przy Konwencie OO. Bonifratrów oraz ośrodek jeździecki we Włosani,
- boiska sportowe wymienionych powyżej klubów sportowych i boiska szkolne,
- szlaki turystyczne: zielony - gen. Józefa Bema, przez Kulerzów przebiega niebieski szlak turystyczny zwany Szlakiem Sułkowskich Kowali (ze Skawiny do Lasu Bronaczowa) i czarny (szlak Chorowicki) rozpoczynający się w lesie zwanym Piekietkiem i biegnący przez Chorowice, Dębinę do Mogilan.

Gmina Mogilany posiada herb i flagę gminy, hymn Gminy, medal gminy które to symbole stały się ważnym elementem w różnego rodzaju działaniach promocyjnych i stanowią nieodłączny element imprez, które odbywają się na terenie Gminy. W Gminie

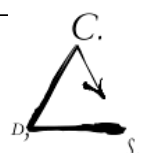
⁶ Wg szacunków Urzędu Gminy Mogilany.

opracowywane są także foldery, mapy, pocztówki, ulotki reklamowe, materiały informacyjne o Gminie, prezentacja multimedialna, prężnie działa strona internetowa.

Podsumowując, z identyfikacji i analizy istniejących walorów turystyczno – kulturowych Gminy wynika, iż sprzyjają one przede wszystkim rozwojowi różnorodnych form turystyki edukacyjnej (poznawczej), aktywnej rekreacji, działalności balneologicznej oraz działalności kulturalnej.

Działania w zakresie turystyki, rekreacji i imprez kulturalnych dotychczas podejmowane na terenie Gminy, wskazują z jednej strony na popyt ze strony mieszkańców Krakowa i lokalnej społeczności, a z drugiej na przedsiębiorczość, kreatywność i zaangażowanie miejscowej ludności, w tym dzieci i młodzieży.

II. Propozycje rozwiązań w dziedzinie turystyki w Gminie Mogilany

Analiza potencjalnego ruchu turystycznego

Aby tworzyć produkty turystyczne należy rozważyć do jakich grup turystów będzie kierowana oferta. Jest to szczególnie istotne, ze względu na specyficzne położenie Gminy Mogilany:

- strefa podmiejska Krakowa ma bardzo zróżnicowane i bardzo atrakcyjne walory przyrodnicze, samo Pogórze Wielickie również, tak więc Gmina Mogilany nie przedstawia się nam tu jako obszar szczególnie wyjątkowy;
- walory pozaprzyrodnicze również nie są tu unikatowe, wokół Krakowa znajduje się bardzo dużo zespołów pałacowo-dworskich, a sporo obiektów sakralnych znajduje się chociażby na wytyczonym, opisanym w literaturze i oznakowanym w terenie Szlaku Drewnianej Architektury;
- dostępność komunikacyjna jest bardzo dobra, ale podobną posiadają gminy położone w obrębie Korony Północnego Krakowa (również droga krajowa nr 7), lub też gminy położone we wschodniej i zachodniej części miasta przy drodze krajowej nr 4/autostradzie A4. Dostępność komunikacyjna to termin, który uwzględnia rodzaj dróg i gęstość sieci drogowej (kolejowej). Nie uwzględnia on jednak wielkości ruchu samochodowego. Ten zaś jest na „zakopiance” bardzo duży, co w pewnych porach roku czy doby znacznie utrudnia poruszanie się. Jest to zresztą wycinek szerszego problemu niedostosowania sieci drogowej do rozwoju przestrzennego aglomeracji krakowskiej oraz braku nowoczesnego i sprawnie funkcjonującego transportu publicznego.

Docelowe grupy turystów:

1. **Krakowianie** (turystyka/rekreacja codzienna i świąteczno-weekendowa) - osoby w różnym wieku, o różnorodnym statusie społecznym, zainteresowaniach, dysponujący dużą ilością wolnego czasu (ludzie starsi, matki z małymi dziećmi) lub posiadający znaczne ograniczenia czasowe, aktywni zawodowo, poszukujący wypoczynku po pracy/w weekendy i rozrywek intelektualnych. Oferta dla tej grupy turystów:

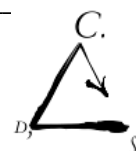

- zajęcia rehabilitacyjne, odnowa biologiczna, zajęcia sportowo-rekreacyjne dla osób w różnym wieku, zawody sportowe dla różnych grup społecznych, wiekowych, rodzin;
- imprezy kulturalne (wysoki poziom artystyczny, urozmaicona oferta, cykliczność pewnych przedsięwzięć związanych z wykorzystaniem walorów kulturowych Gminy).

Proponowana tej grupie oferta musi być atrakcyjna, urozmaicona, ale pewne imprezy powinny być cykliczne (np. zawody sportowe), zróżnicowana cenowo oraz konkurencyjna w stosunku do ofert gmin sąsiednich w tym samego Krakowa (np. konkurencyjność może polegać na dostosowaniu czasu pracy do preferencji turystów: zabiegi rehabilitacyjne i odnowy biologicznej do późnych godzin wieczornych, nocne pobyty na basenach, organizacja opieki nad dziećmi, gdy ich rodzicom proponuje się np. spektakl czy koncert w plenerze).

2. **Młodzież szkolna** (uczniowie wszystkich typów szkół, w szczególności w okresie egzaminów w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i matur, kiedy to większość szkół krakowskich poszukuje jednodniowych, a wartościowych ofert edukacyjno-rekreacyjnych). Oferta dla tej grupy turystów:
 - turystyka edukacyjna (wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i lokalnych tradycji);
 - zawody, konkursy (w tym sportowe), organizowane przez dzieci i młodzież szkół z obszaru Gminy Mogilany.
3. **Turystyka motywacyjna** dla firm (krakowskich i lokalnych).
4. **Turyści zagraniczni** odwiedzający Kraków, a poszukujący atrakcyjnego miejsca noclegowego poza centrum miasta.
5. **Turyści tranzytowi** (ci stanowią najliczniejszą grupę, ale co najwyżej zatrzymującą się na krótki postój przy „zakopiance”).

Wymienione tu dwie ostatnie grupy są mniej znaczące z punktu widzenia wykorzystania istniejących i potencjalnych produktów turystycznych, z wyjątkiem atrakcyjnych pensjonatów i centrum uzdrowskiego (turyści zagraniczni) oraz restauracji (turyści tranzytowi).

Nie należy zapominać, iż istotną grupę nie tyle turystów co rekreantów stanowi ludność Gminy Mogilany, zróżnicowana społecznie (zawodowo, wiekowo, o różnym wykształceniu, i zainteresowaniach) i o różnorodnych preferencjach wypoczynkowych i kulturalnych.

Własna nisza na rynku turystycznym

Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowa jest dobrze rozwinięta. Kraków w porównaniu z innymi dużymi miastami Polski posiada wybitne walory przyrodnicze i antropogeniczne, a w jego otoczeniu znajdują się obszary, które dla turystyki mają znaczenie nie tylko lokalne, ale regionalne, ponadregionalne i krajowe. Ponadto strefa podmiejska Krakowa uważana jest za obszar buforowy (zwłaszcza jej południowa część) w stosunku do najważniejszego regionu turystycznego Polski jakim są Karpaty. Gminy strefy podmiejskiej, takie jak m.in. Gmina Mogilany stanowią dodatkowo obszar turystyki tranzytowej.

W takiej sytuacji nie jest rzeczą łatwą wypromowanie nowych produktów turystycznych, a już samo ich zdefiniowanie, wymaga **szczegółowej analizy wielu czynników**, w tym przede wszystkim:

- lokalnego rynku turystycznego;
- zasobów finansowych i ludzkich w Gminie;
- stopnia zaangażowania, kreatywności lokalnych społeczności;
- wykreowania produktów niszowych;
- możliwości współpracy z gminami ościennymi;
- zachowania ładu przestrzennego w Gminie i jak największej otwartości i ciągłości kulturowej krajobrazu.

Współczesne osiągnięcia wielu dyscyplin w tym np. budownictwa, produkcji przemysłowej, produkcji żywności pozwalają stłoczyć coraz większą liczbę ludzi w określonej przestrzeni. Elementy kreatywne w społeczeństwie w coraz większym stopniu ukierunkowują się na problemy ilości, a nie jakości. Efektywna jednolitość bierze górę nad stymulującą różnorodnością.

W warunkach podlegającej silnym procesom urbanizacyjnym strefie podmiejskiej na terenie Gminy Mogilany należy szczególnie - tak z punktu widzenia ruchu turystycznego,

jak i zdrowia i komfortu psychicznego mieszkańców - zadbać o zachowanie różnorodności krajobrazu i jego otwartości.

Rozwój turystyki i rekreacji może się stać czynnikiem stymulującym zachowania przestrzenne w Gminie i przyczynić się do zachowania różnorodności przestrzeni/krajobrazu kulturowego na obszarze kontinuum miejsko-wiejskiego.

Tworzenie oferty turystycznej w Gminie powinno być zatem ściśle związane z walorami przyrodniczymi Gminy, dziedzictwem kulturowym regionu, heterogenicznością społeczeństwa lokalnego oraz funkcją kulturalno-oświatową tak gminy, jak i Krakowa.

Wykorzystanie wód siarkowych

Jedynym wyjątkowym walorem przyrodniczym Gminy Mogilany są występujące w Lusinie wody siarkowe. Ich wykorzystanie poprzez wybudowanie centrum leczniczo-rehabilitacyjno-rekreacyjnego wydaje się być inwestycją priorytetową. Na obszarze strefy podmiejskiej Krakowa w licznych gminach m.in. Wieliczka, Bochnia, Kocmyrzów-Luborzyca, Niepołomice, Kłaj, Słomniki występują wody termalne i niestety nigdzie nie są one wykorzystane, a mieszkańcy Krakowa od lat korzystają z kuracji wodnych w słowackich i węgierskich kurortach. W południowej części Krakowa znajduje się co prawda uzdrowisko Swoszowice powstałe właśnie w oparciu o wykorzystanie wód siarkowych, ale nie stanowi ono bariery dla rozwoju centrum leczniczo-rehabilitacyjno-rekreacyjnego w Lusinie. Starzejące się społeczeństwo, coraz częstsze schorzenia narządów ruchu u osób w różnym wieku, a wreszcie w pewnych kręgach społecznych moda na „zdrowy” tryb życia stwarza ogromny popyt na usługi w zakresie rehabilitacji ruchowej i zajęć rekreacyjnych, który to nie jest zaspokojony jak do tej pory ani w obrębie miasta, ani też w jego strefie podmiejskiej.

Czynniki sprzyjające realizacji tego typu przedsięwzięcia to:

- występowanie wód siarkowych;
- popyt ze strony mieszkańców Krakowa na usługi w zakresie rehabilitacji leczniczej;
- popyt na wypoczynek związany z wodą oraz inne formy aktywnego wypoczynku i rekreacji;
- położenie geograficzne (bliskość Krakowa);

- zasoby intelektualne i finansowe gminy i jej mieszkańców.
1. Część lecznicza i rehabilitacyjno-rekreacyjna centrum powinna opierać się o kompleks leczniczy z gabinetami rehabilitacyjnymi oferującymi:
 - kąpiele wannowe w wodach siarkowych;
 - kąpiele perełkowe, wirowe, hydromasaże, itp.;
 - masaże klasyczne, lecznicze, akupunktura;
 - fizykoterapię, magnetoterapię, elektroterapię, laseroterapię;
 - okłady borowinowe i parafinowo-borowinowe;
 - dla celów odnowy biologicznej różne formy balneoterapii i fizykoterapii oraz saunę, solarium, spa itp.

Przy realizacji koncepcji centrum leczniczo – rehabilitacyjno - rekreacyjnego wzorować się można na rozwiązaniach stosowanych w licznych polskich uzdrowiskach, m.in. na pobliskich Swoszowicach oraz Uzdrowisku Kopalnia Soli Bochnia, które jako inicjatywa prywatna rozwija się z dużym powodzeniem od kilku lat, a jego rozwój i obecna oferta leczniczo – rekreacyjno - turystyczna opisana została w ekspertyzie.

2. Część sportowo-rekreacyjna mogłaby z kolei obejmować:
 - kompleks basenów o różnym kształcie i przeznaczeniu, różnego rodzaju urządzenia wodne (zjeżdżalnie, tory wodne, baseny ze sztuczną falą, itp.);
 - w otoczeniu basenów tereny sportowo-rekreacyjne (boiska do gier zespołowych, bieżnie, korty tenisowe, mini-golf) – przykłady różnych form możliwych do wykorzystania przedstawiono w dalszej części analizy na przykładzie innych miejscowości w kraju i za granicą.

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu

W krajobrazie jest wyrażona jakość życia zamieszkującej go ludności, regionu, a w końcu całego kraju, jego poziomu cywilizacyjnego i kulturowego. W krajobrazie odciskają się procesy historyczne, które go kształtowały, stąd jest on świadectwem dorobku tej społeczności, a więc dziedzictwem, które winniśmy przekazywać następnym pokoleniom”.⁷

⁷ Michałowski A., „Świadome kształtowanie krajobrazu i ochrona krajobrazu historycznego”, Warszawa 2001.

Dziedzictwo kulturowe Gminy Mogilany sprzyja rozwojowi przede wszystkim turystyki edukacyjnej (poznawczej). Przykładowe propozycje i rozwiązania na rzecz wykorzystania tego potencjału przedstawiono poniżej.

Szlak dworów szlacheckich

„Szlak dworów szlacheckich w Gminie Mogilany/na Pogórzu Karpackim/w Małopolsce” – organizacja takiego szlaku powinna obejmować kolejno:

- jego wytyczenie,
- oznakowanie, tablice informacyjne zawierające w swej treści historię zespołu dworsko-parkowego, zmiany architektoniczne, kształtowanie terenów zielonych wokół dworu na przestrzeni wieków, informacje o życiu dworskim, sławnych ludziach, itp.,
- naniesienie zespołów dworsko-parkowych na mapę turystyczną Gminy,
- rozważenie nawiązania współpracy z sąsiednimi gminami i poszerzenia szlaku o nowe obiekty.

Programy edukacyjne

Program edukacyjny „Życie dworskie/wiejskie w dawnych Mogilanach/innej wsi” - wkład młodzieży i nauczycieli szkół Gminy Mogilany w zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu jest ogromny. Wiedzę i umiejętności młodzieży i jej wychowawców można wykorzystać do tworzenia na terenie Gminy programów edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży szkół krakowskich. Działania jakie należy podjąć w tym kierunku to:

- opracowanie koncepcji programów edukacyjnych,⁸
- wykonanie niezbędnych pomocy dydaktycznych (np. mapy topograficzne wsi, szkice rozplanowania dawnych zespołów dworskich, stare fotografie, zachowane sprzęty, rysunki dzieci młodzieży pokazujące dawne życie na tym obszarze, modele zespołów dworskich, opracowania zabaw i konkursów itp.),
- zaplanowanie zajęć plenerowych (np. zwiedzanie, fotografowanie, sporządzanie szkiców terenowych, plener malarski, gry i zabawy edukacyjno-rekreacyjne, nauka dawnego rzemiosła, ognisko),

⁸Istnieje możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych na takie programy z Ministerstwa lub z funduszy UE.

- rozpropagowanie oferty zajęć edukacyjnych w krakowskich szkołach (bezpośrednio w szkołach lub poprzez pocztę Małopolskiego Kuratorium Oświaty).

Pikniki dworskie

Na terenie Gminy istnieją już tradycje organizowania takich imprez np. „Majówka w Mogiłańskim Dworze”. Imprezy takie może organizować Towarzystwo Przyjaciół Boczku, GOK w Mogilanach, przy współpracy uczniów i nauczycieli szkół, którzy wykazują dużą inicjatywę w zakresie poznawania, opisywania i promowania dziedzictwa kulturowego regionu, zespołów muzycznych i innych licznie działających na terenie Gminy organizacji i stowarzyszeń. Podczas pikników dworskich mogą odbywać się np. :

- pokazy mody szlacheckiej w różnych epokach;
- tańce dworskie;
- pokazy lokalnego rzemiosła;
- gry i zabawy indywidualne i zespołowe wykorzystujące lokalne tradycje dworskie i wiejskie⁹;
- wieczory muzyczne i poetyckie;
- bale maskowe (regionalne kostiumy na takie bale mogą przygotować uczniowie, a za ich wypożyczenie mogą uzyskać środki na rozwój szkoły, wycieczki, dofinansowanie jakiegoś przedsięwzięcia, itp.);
- stoiska z degustacją potraw dworskich i wiejskich (promocja lokalnych potraw).

Pikniki ludowe

Imprezy te powinny nieco odchodzić od tradycyjnych festynów wiejskich, tak aby mogły przyciągać nie tylko ludność rolniczą z terenu Gminy czy sąsiednich wsi, ale również ludność napływową i turystów z Krakowa. Podczas pikników wiejskich można prezentować:

- dawne obyczaje wiejskie,
- życie w czworakach
- pracę rolnika dawniej i dziś
- dawne i współczesne rzemiosła (ekspozycje, pokazy, nauka, sprzedaż)
- kuchnię wiejską, degustację wiejskich potraw, organizację stoisk z wiejską żywnością,
- śpiewy i tańce ludowe,

⁹ Na wzór włoskich „gier bez granic”.

- przejażdżki dorożkami, wozami, w zimie saniami,
- gry zespołowe, konkursy z nagrodami, zwłaszcza dla dzieci, lub dla rodzin.

Tego typu imprezy odbywają się już na terenie Gminy i powinny być kontynuowane ze względu na zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu i jego współczesnej różnorodności.

Programy turystyczne (jednorazowe lub cykliczne)

A. Prezentacje sposobów życia i pracy w różnych okresach historycznych w formie inscenizacji: np. kupców (nawiązanie do początków osadnictwa związanych ze szlakiem handlowym), mnichów, rzemieślników (np. drwali, bartników), dworu szlacheckiego, rolników, kobiet (np. biżuterii, mody, strojów ludowych). Inszenizacje te powinny się odbywać w kilku punktach Gminy przy udziale osób ubranych w stroje z epoki. Impreza tego typu powinna się odbywać kilka razy w ciągu sezonu turystycznego i na zamówienie wycieczek szkolnych o charakterze edukacyjnym i grup turystów zorganizowanych (np. firm).

B. Zorganizowanie pokazów sposobów życia w regionie nawiązujących do pór doby, np.:

- ranek na łące (zbieranie kwiatów, układanie bukietów, wicie wianków, zbieranie ziół, pokazy, konkursy dla turystów, nauka oznaczania roślin),
- przedpołudnie u rzemieślników (pokazy rzemiosła, nauka, możliwość zakupu wyrobów),
- popołudnie w dworku szlacheckim (poczęstunek, dworskie zajęcia rekreacyjne w różnych epokach),
- wieczór u mnichów (np. koncerty muzyki organowej).

Stworzenie centrum rekreacyjnego

Na terenie aglomeracji krakowskiej istnieje duży popyt na rekreację nad wodą. Obszar Gminy Mogilany ze względu na swoje położenie komunikacyjne, dynamiczny rozwój gospodarczy (możliwość inwestycji publiczno-prywatnych) oraz brak naturalnych możliwości wypoczynku nad wodą jest idealnym miejscem do budowy kompleksu basenów krytych i odkrytych – kompleks SPA. Także wykorzystanie istniejących stawów: Lusina, Konary i Brzyczyna. Kompleks basenów powinien być dostosowany do wypoczynku dla wszystkich: różne baseny

o różnej głębokości i kształtach, zjeżdżalnie, basen ze sztuczną falą, bicze wodne, jacuzzi, itp. Wokół letnich basenów powinien powstać rozległy kompleks rekreacyjny: np. boiska do gier zespołowych, mini golf, kawiarenki, restauracja w stylu wiejskiej zagrody ze zdrową wiejską żywnością (unikanie sezonowych barów, i pożywienia typu fast food – przy każdej okazji promowanie lokalnych gminnych produktów wykonywanych przez miejscową ludność). Cały kompleks basenów tak letnich jak i krytego powinien być w „parku wiejskim” (drzewa, zakrzewienia, klomby kwiatowe, itp.) co byłoby doskonałym nawiązaniem do tradycji dworskich założeń parkowych i byłoby zgodne z ideą zachowania i promowania dziedzictwa kulturowego regionu.

Sąsiednia gmina Siepraw posiada stację sportów zimowych – Siepraw–ski, w Mogilanach utworzenie centrum sportów letnich byłoby doskonałym uzupełnieniem oferty rekreacyjnej południowej strefy podmiejskiej Krakowa¹⁰.

Tworzenie terenów rekreacyjnych nie musi być oczywiście związane z wypoczynkiem nad wodą. Do celów rekreacyjnych można wykorzystać nieużytki i tereny wokół szkół gminnych (boiska, sale gimnastyczne itp.), a rozwijane i promowane w Gminie mogą być różnego rodzaju formy rekreacji i aktywnego wypoczynku, takie jak np:

- kolarstwo (wymaga wytyczenia, oznakowania tras rowerowych, oraz organizacji imprez sportowych, wypożyczalni punktów napraw rowerów);
- biegi na orientację (ta forma nie wymaga inwestycji, ale raczej inwencji lokalnej ludności, w tym młodzieży);
- triathlon (pływanie, biegi, jazda na rowerze) – tego typu zawody, umiejętnie rozplanowane w czasie mogą przyciągać turystów do gminy wielokrotnie (np. trening i zawody w pływaniu w jednym dniu, biegi w drugim);
- wyścigi psich zaprzęgów (nawiązanie współpracy z hodowlą psów polarnych w Głogoczowie i wspólne organizowanie imprez na terenie Lasu Bronaczowa);
- narciarstwo biegowe (zaplanowanie i oznakowanie tras, naniesienie ich na mapę Gminy);
- mini-golf;
- siatkówka;

¹⁰ Baseny kryte we wschodniej części strefy podmiejskiej Krakowa w Bochni, Proszówkach (z bateriami słonecznymi), Niepołomicach lub odkryty kompleks basenów w Wiśniczu Nowym cieszą się dużą popularnością nie tylko wśród miejscowej ludności, ale i mieszkańców Krakowa.

- koszykówka;
- piłka rowerowa;
- piłka nożna;
- wrotkarstwo;
- tenis ziemny i stołowy;
- kręglarstwo;
- krykiet;
- gra w palanta;
- biegi maratońskie i sprinterskie;
- cross country (biegi terenowe z naturalnymi lub sztucznymi przeszkodami);
- sporty modelarskie;
- chód sportowy;
- ringo;
- squash;
- imprezy sportowe dla niepełnosprawnych;
- nordic walking.

Zaproponowane tu przykłady zajęć sportowo-rekreacyjnych wymagają inwestycji jak np. boiska, bieżnie, oznakowane trasy, ale również pomysłowości i zdolności organizacyjnych mieszkańców gminy. Położenie Gminy Mogilany w bliskości Krakowa, jest tu wielkim atutem. Mieszkańcy zwłaszcza południowej części miasta chętnie będą korzystali z możliwości uprawiania różnorodnych sportów na świeżym powietrzu, poza miastem. Ważna jest tu promocja i marketing (np. różnorodne karnety oraz stosowanie zniżek w pewnych godzinach, lub zawody z nagrodami, którymi są np. bilety na koncert/piknik/spektakl w Gminie w kolejnym tygodniu lub miesiącu).

Władze i mieszkańcy większości gmin w Polsce dostrzegają potrzebę tworzenia obiektów sportowo-rekreacyjnych, tym bardziej, że takie obiekty służą nie tylko turystom, ale przede wszystkim miejscowej ludności (baseny, hale sportowe). Dzięki nim można także zainicjować lokalne amatorskie ligi sportowe dla miejscowej ludności i turystów (np. Niepołomicach funkcjonuje Liga Siatkówki, koszykówki i piłki nożnej dla osób nie uprawiających obecnie wyczynowo sportu i skupia zawodników z Krakowa, Niepołomic, Bochni i okolicznych wsi).

Rehabilitacja narządów ruchu wykorzystująca wody siarkowe w Lusinie oraz bliskość Krakowa sprzyjająca rozwojowi infrastruktury sportowo-rekreacyjnej to ważne atuty Gminy Mogilany. Zaproponowane powyżej rozwiązania można wykorzystywać stopniowo, ciągle urozmaicając ofertę o nowe dyscypliny. Można podejmować próby połączenia zajęć sportowo-rekreacyjnych z dawnymi tradycjami spędzania wolnego czasu w dworach, umiejętnie wprowadzając turystów w historię i tradycje Gminy.

Kontynuowanie współpracy z instytucjami kulturalnymi Krakowa oraz ciągłe poszerzanie i uatrakcyjnianie oferty kulturalnej Gminy Mogilany

W rozdziale I zaprezentowane zostały wybrane przykłady współpracy Gminy Mogilany z różnymi instytucjami kulturalnymi (w tym krakowskimi). Niewątpliwie różnorodne działania w zakresie kultury należy ocenić bardzo pozytywnie, a istniejącą już ofertę można jedynie próbować wzbogacać m.in. poprzez:

- organizowanie koncertów (różne zespoły prezentujące różne nurty muzyczne, koncerty muzyki klasycznej, dalsza współpraca z Filharmonią Krakowską);
- nawiązanie współpracy z Operą Krakowską – przedstawienia plenerowe np. w ramach Festiwalu Opery¹¹, w karnawale;
- nawiązanie współpracy z artystami krakowskimi i wspólna organizacja „Dworskiego karnawału” (wykorzystanie do tego przedsięwzięcia istniejących na terenie Gminy obiektów, w tym dworskich);
- organizowanie wystaw (malarstwo, grafika, rzeźba, fotografia, zapraszanie na teren Gminy artystów z Krakowa i całej Polski).

Podsumowanie

Turystyka w Gminie Mogilany może być jednym z wyznaczników rozwoju endogenicznego Gminy. Z powyższej analizy wynika, że nie tyle walory turystyczne, co heterogeniczne

¹¹ W 2008 roku w ramach Festiwalu Opery Krakowskiej odbyły się przedstawienia plenerowe operetki Baron Cygański na terenie hipodromu koło zamku królewskiego w Niepołomicach (przy okazji imprezy poczęstunek dla gości w plenerowej kawiarni, pokaz sztucznych ogni, zorganizowanie transportu publicznego dla Krakowian) oraz opery Tosca w gotyckim kościele i na dziedzińcu zamku w Niepołomicach.

społeczeństwo: przedsiębiorcze i kreatywne może przyczynić się do rozwoju funkcji turystycznej i kulturalnej kontinuum miejsko-wiejskiego jakim jest Gmina Mogilany.

Słowa kluczowe charakteryzujące rozwój tych funkcji to: kompetencja, odpowiedzialność, bezpieczeństwo, przewidywalność, dostosowanie, elastyczność.

Produkty turystyczne Gminy muszą być różnorodne i oryginalne, nakierowane na zaspokojenie potrzeb rekreacyjnych i intelektualnych mieszkańców strefy podmiejskiej i Krakowian, nie mogą konkurować z produktami promowanymi przez gminy sąsiednie (komplementarność nie konkurencyjność).

Przy tworzeniu oferty turystycznej w Gminie Mogilany należy szczególnie zadbać o:

- atrakcyjność, różnorodność (patrz przykłady produktów – rozdział III),
- powtarzalność, cykliczność imprez utożsamianych z dziedzictwem kulturowym Gminy,
- wysoki poziom artystyczny,
- zaangażowanie miejscowej ludności,
- dopasowanie oferty rekreacyjnej do czasu pracy i wypoczynku mieszkańców Krakowa i Gminy¹²,
- bezpieczeństwo turystów i miejscowej ludności,
- transport publiczny w przypadku imprez turystycznych, zwłaszcza tych na których pojawia się alkohol (np. karnawałowe bale dworskie),
- środowisko przyrodnicze,
- estetykę krajobrazu,
- właściwe kształtowanie krajobrazu kulturowego, który to od wieków jest podstawą bytu lokalnej ludności.

¹² Dobrym przykładem jest tu „Noc muzeów” w Krakowie ciesząca się ogromną popularnością wśród Krakowian, jak i mieszkańców strefy podmiejskiej lub też „nocne kąpiele” (od 22.00) w termalnych basenach w Horkany na Węgrzech.

III. Przykłady rozwiązań turystycznych

W tej części opracowania zastosowana zostanie metoda benchmarkingu w turystyce, a zaprezentowane przykłady rozwiązań z różnych krajów i różnych regionów Polski mogą posłużyć jako wzorce do tworzenia oferty turystycznej w Gminie Mogilany.

Szczególnie dużo uwagi zostanie tu poświęcone produktom turystycznym w strefach podmiejskich i lokalnym wiejskim obiektom i programom. Przykłady rozwiązań turystycznych zostały dobrane tak, aby uwypuklić:

- różnorodne wykorzystanie walorów niszowych (wykorzystanie starych obiektów, dawnych tradycji, pospolitych obiektów np. apteka, szkoła, poczta, bądź kreowanie produktów związanych z aktualnym rodzajem działalności gospodarczej, lub będących efektem pomysłowości i kreatywności pojedynczych mieszkańców lub grup (często nieformalnych) mieszkańców;
- podejmowanie działań zbiorowych (różne związki gmin i stowarzyszenia) w celu tworzenia i wspólnego promowania produktów turystycznych, np. opisana poniżej Korona Północnego Krakowa, Turystyczna Podkowa, Stowarzyszenie Gmin Mikroregionu Wielkopolskiego Parku Narodowego, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Wzgórz Trzebnickich Doliny Baryczy.

Wskazane też zostały przykłady gmin, które wykorzystują swoje walory przyrodnicze i w oparciu o nie rozwijają funkcję turystyczną i rekreacyjną (turystyka uzdrowiskowa, aktywny wypoczynek, odnowa biologiczna, rekreacja). Poniżej podany został m.in. przykład Bochni (gminy położonej na obrzeżach strefy podmiejskiej Krakowa) i Čateža w Słowenii. Gminy te zostały dobrane ze względu na swoje położenie względem słynnych miejscowości turystycznych (Uzdrowisko Kopalnia Soli Bochnia powstało w 1995 r. i rozwinęło swoją działalność mimo bliskości wpisanej na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO Kopalni Soli w Wieliczce, a termalna riwiera w Čateżu pomimo słynnych kurortów termalnych np. Morawskich Teplic).

Gminy w strefie podmiejskiej Krakowa

Gmina Siepraw

Gmina Siepraw położona jest w południowej części Pogórza Wielickiego w zlewni rzeki Raby i Skawinki. Graniczy z gminami Wieliczka, Myślenice, Świątniki Górne i Dobczyce. Znajduje się w odległości ok. 18 km od Krakowa, w strefie podmiejskiej miasta, w bliskości drogi krajowej nr 7 - słynnej „zakopianki”, co sprzyja dogodnemu położeniu komunikacyjnemu, a nie stanowi bezpośredniego zanieczyszczenia środowiska spalinami i hałasem. Powierzchnia gminy wynosi 31,9 km², zamieszkuje ją 7500 mieszkańców, a gęstość zaludnienia wynosi 235 osób na km².

Gmina Siepraw jest gminą wiejską, użytki rolne zajmują 75% jej powierzchni. Wskaźnik lesistości jest niewielki, co jest zresztą charakterystyczne dla większości gmin Pogórza Wielickiego i wynosi 15%. Podmiejski charakter gminy wpływa na charakter tego regionu i zatrudnienie jej mieszkańców. **Dobrze rozwinięte jest tu rzemiosło głównie szcztokarskie.** Gospodarstwa rolne są silnie rozproszone, część z nich prowadzi produkcję specjalizacyjną. Pomimo niskiej lesistości i rolno-produkcyjnego charakteru gminy znajdują się ciekawe miejsca do spacerów: skała „Kopytko” w Sieprawiu, Las w Łyczance, Las w Zakliczynie na Czerwonej Górze, Koci Zameczek w Czechówce.

Siepraw to dawna wieś, która powstała i rozwijała się dzięki położeniu przy średniowiecznym trakcie handlowym na Węgry. Najciekawsze zabytki i obiekty architektoniczne na terenie gminy Siepraw, pochodzące głównie z XVII - XIX w., to:

- drewniany kościół pod wezwaniem św. Marcina w Sieprawiu z I połowy XVII w.;
- kościół parafialny pod wezwaniem Michała Archanioła w Sieprawiu z 1620 r. z wieżą dobudowaną w XIX w. (odbudowany z ruin);
- drewniana kaplica w Łyczance z 1861 r.;
- drewniany kościół pod wezwaniem Wszystkich Świętych w Zakliczynie z 1773 r.;
- przydrożne figury w Zakliczynie i Sieprawiu;
- Sanktuarium w Sieprawiu im. bł. Anieli Salawy;
- studzienka bł. Anieli Salawy;
- zespół dworski z drewnianym dworem z XIX w. w Zakliczynie.

Na terenie gminy działa orkiestra dęta, chór dziecięcy, orkiestra młodzieżowa Big Band oraz Schola młodzieżowa. Są tu też dwa kluby sportowe: LKS Karpaty i LKS Jordan-Sum. Istnieje również sekcja kolarstwa górskiego, a co roku organizowane są zawody kolarskie o Puchar Wójta Gminy.

Ponadto na terenie gminy Siepraw działa Stowarzyszenie Ziemi Sieprawskiej, które wydaje lokalną gazetkę „Z czterech stron Gminy”. Istnieją tu również Koła Gospodyń Wiejskich, których członkinie pielęgnują lokalne tradycje, obrzędy, rękodzielnictwo i kulinaria. Regionalne potrawy na opisywanym obszarze to: zacierka, żur kiszony, postny żur z grzybami, chleb wiejski z Sieprawia, ciasto drożdżowe ze śliwkami lub jabłkami, nalewka z wiśni, święconka, smalec wiejski z cebulą i ziołami oraz tradycyjne produkty świniobicia.

Żywe tradycje i obyczaje związane są z karnawałem, zapustami, palmami i psotami wielkanocnymi, Świętami Bożego Narodzenia i Nowym Rokiem, dożynkami i topieniem marzanny. Organizatorem wielu imprez, które odbywają się na terenie gminy jest Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Sieprawiu.

Na terenie gminy organizowane są różnorodne imprezy o charakterze kulturalno-folklorystyczno-rekreacyjno-sportowym:

- Dzień Seniora w Sieprawiu;
- Przedstawienia jasełkowe i konkurs szopek;
- Ogólnopolskie Warsztaty GOSPEL ZIMA;
- Zawody o Puchar Wójta Gminy „Slalom gigant” w stacji narciarskiej Siepraw-ski;
- Misterium Męki Pańskiej i Konkurs Palm Wielkanocnych;
- Dni Sieprawia - impreza plenerowa, organizowana w maju (biegi przełajowe i inne konkurencje sportowe);
- Ogólnopolskie Mistrzostwa Stowarzyszeń Ludowych Zespołów Sportowych w kolarstwie górskim, impreza organizowana w czerwcu na terenie stacji Siepraw Ski;
- Piknik rodzinny - impreza plenerowa w Sieprawiu;
- „Małopolska bez barier” - impreza integracyjna z niepełnosprawnymi;
- Koncert Dnia Papieskiego w Starym Kościele w Sieprawiu w październiku.

Największą jednak atrakcją turystyczną gminy jest nowy kompleks narciarski Siepraw-Ski oraz szkoła narciarska. Znajduje się tu 6 wyciągów narciarskich:

- wyciąg orczykowy o długości 350 m;

- wyciąg orczykowy o dł. 350 m;
- wyciąg orczykowy o dł. 250 m;
- wyciąg orczykowy o dł. 150 m;
- wyciąg orczykowy o dł. 180 m;
- wyciąg szkolny o dł. 80 m.

Różnica wzniesień wynosi 30 - 60 m, na wyciągu szkolnym 12 m. Trasy narciarskie są o różnej trudności (bardzo łatwe, łatwe i średniotrudne), jest też trasa snowboardowa.

Stacja narciarska posiada własny ratrak oraz wydajny system naśnieżania stoków. Wieczorem stoki są sztucznie oświetlone. Przy kompleksie narciarskim znajdują się parkingi, wypożyczalnia sprzętu, serwis, szkoła narciarska, punkt gastronomiczny z miejscem na odpoczynek, toalety. Szkoła narciarska oferuje naukę jazdy na nartach i snowboardzie pod kierunkiem wysoko wykwalifikowanych instruktorów. Jest też organizatorem wielu imprez o charakterze integracyjnym i sportowo-rekreacyjnym dla różnych instytucji, szkół, osób prywatnych i grup zorganizowanych.

Gmina Siepraw wraz z gminami Dobczyce, Pcim, Raciechowice i Wiśniowa wchodzi w skład „Turystycznej Podkowy” tj. Lokalnej Grupy Działania położonej w południowej części strefy podmiejskiej Krakowa.

Nowopowstałym obiektem turystycznym w gminie, nawiązującym do tradycji i współczesnego rzemiosła jest Muzeum Szczotkarstwa.

Gmina Zielonki

Jest to gmina położona w północnej części strefy podmiejskiej Krakowa. Najbardziej znaną imprezą odbywającą się na terenie gminy są **Pucheroki**. Obecnie gminny przegląd Pucheroków odbywa się w Niedziele Palmową i organizowany jest przez Gminne Centrum Kultury Promocji i Rekreacji w Zielonkach.

Ponadto na uwagę zasługuje: wydawanie lokalnej gazety o gminie, Izba Regionalna w Bibicach.

Gmina Zielonki jest członkiem Stowarzyszenia Korona Północnego Krakowa (projekt LEADER+). W skład stowarzyszenia wchodzi 7 gmin położonych na północ od Krakowa: Liszki, Zabierzów, Michałowice, Wielka Wieś, Zielonki i Kocmyrzów-Luborzyca. Gminy te wspólnie podejmują działania w zakresie planowania i promowania produktów

turystycznych. Na całym obszarze Korony Północnego Krakowa panują warunki sprzyjające turystyce i rekreacji (walory przyrodnicze wynikające z położenia w obrębie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej oraz bogactwo zabytków antropogenicznych (dworki, kościoły, kapliczki, itp.). Do niewątpliwie ciekawych produktów turystycznych na obszarze stowarzyszenia turystycznego Korona Północnego Krakowa należą:

- **stara apteka w Zerwanej** (przy drodze krajowej nr 7),
- drewniany młyn wodny w Kończycach i Młodziejowicach,
- stawy rybne w Masłomiącej,
- **piece garncarskie i dymarki w rezerwacie archeologicznym w Zofipole**,
- stadniny koni, m.in. hodowla od 1904 r. konia małopolskiego w Porębie Leśnej – gospodarstwo hodowlane „Nowakówka”,
- **Centrum leczniczo-rehabilitacyjne „Ekomed” w Pielgrzymowicach** (zabiegi lecznicze w chorobach stawów, kręgosłupa, mięśni, nerwów, stóp, po urazach i złamaniach kości, zaburzenia przemiany materii i otyłość),
- **lotnisko Aeroklubu Krakowskiego w Pobiedniku Wielkim**,
- izba regionalna w Bibicach (zwiedzanie po uzgodnieniu),
- hala sportowa w Zielonkach,
- Wiejski ośrodek sportu i rekreacji w Igołomi (zawody, turnieje, imprezy dla miejscowej ludności i turystów).

Ponadto na opisywanym obszarze odbywają się liczne imprezy o charakterze sportowo-rekreacyjno-kulturalno-folklorystyczno-turystycznym, m.in.:

- maraton rowerowy,
- **Małopolski Konkurs Orkiestr Dętych**,
- **piknik ziemniaczany**.

Gminy partnerskie wspólnie promują swoje produkty turystyczne na stronie internetowej www.koronakrakowa.pl.

Gmina Świątniki Górne

Gmina ta położona jest w południowej części strefy podmiejskiej Krakowa, na obszarze Pogórza Wielickiego. Dawna wieś, a obecnie miasto Świątniki Górne słynie od kilku wieków z rzemiosła metalowego. Najbardziej interesującym obiektem turystycznym (produktem

turystycznym) w gminie jest **Muzeum Ślusarstwa im. Marcina Mikuły**. Znajduje się w zabytkowym budynku dawnej Szkoły Ślusarskiej, który to obecnie wchodzi w skład kompleksu Zespołu Szkół. Pierwotnie muzeum mieściło się w szkole, obecnie eksponaty są rozlokowane w dwóch salach. **W jednej z nich znajdują się elementy uzbrojenia, które niegdyś robili świątniczcy płatnerzy, a odtworzone zostały przez absolwentów Szkoły Ślusarskiej. Ponadto młodzież szkolna przygotowała przekaz multimedialny o dziejach Świątnik. Świątnickie muzeum jest doskonałym przykładem wkładu młodego pokolenia w zachowanie i kształtowanie dziedzictwa kulturowego regionu.**

Gmina Kłaj

Gmina Kłaj to przykład wykorzystania obiektów pałacowych i dworskich dla celów turystycznych – w tym przypadku w oparciu o Pałac Żeleńskich w Grodkowicach. Grodkowice są wsią położoną na Podgórzu Bocheńskim. W XX w. parku znajduje się pałac rodziny Żeleńskich, z której pochodzą kompozytor Władysław Żeleński (1837 - 1921) i jego syn Tadeusz (1874 - 1941) literat i publicysta. Pałac jest odrestaurowany i od kilku lat w weekendy odbywają się tu **wieczory muzyczne (orkiestra, recitale fortepianowe, skrzypcowe), wieczory z poezją, występy artystów z teatrów krakowskich.**

Corocznie w lipcu organizowane są w przypałacowym **parku pikniki** dworskie - stoiska rzemieślnicze np. wikliniarstwo, kowalstwo, bednarstwo, tkactwo, rysunek na szkle i inne prace prezentowane przez pobliskie Liceum Sztuk Plastycznych w Nowym Wiśniczu, stoisko pszczelarskie, stoisko ze zdrową żywnością i wiejskimi wiktuałami gospodyń ze stowarzyszenia agroturystycznego „Gościenna Dąbrowa” z gminy Kłaj, zlot starych samochodów, przejażdżki konne bryczkami, pokazy prac archeologicznych, konkursy, zabawy, grill, piwo, wieczorem zabawa taneczna.

Gmina Bochnia

Gmina Bochnia to przede wszystkim znakomity przykład działalności uzdrowiskowej. W Bochni znajduje się najstarsza w Polsce **kopalnia soli**, w której po zaprzestaniu wydobycia soli z końcem lat 90. przystąpiono do tworzenia trasy turystycznej w chodnikach kopalni.

Trasa turystyczna jest ciągle udoskonalana, co roku pojawiają się nowe atrakcje. Obecnie są to m.in.:

- kolejka turystyczna,
- zwiedzanie zabytkowych komór i chodników z eksponatami górniczymi i rzeźbami górników,
- 140 m zjeżdżalnia do głównej komory Ważyn z boiskiem sportowym, sprzętem rehabilitacyjnym, kawiarnią,
- nocne pobyty w kopalni w komorach Ważyn i Kołdras,
- pływanie łódkami po zalanym solanką chodniku kopalni,
- ekstremalna trasa geologiczno-turystyczna,
- programy edukacyjne (lekcje w kopalni) dla dzieci i młodzieży,
- pobyty zdrowotne w kopalni (leczenie schorzeń dróg oddechowych),
- imprezy integracyjne dla firm,
- bale sylwestrowe i barbórkowe.

Uzdrowisko Kopalnia Soli Bochnia powstało w 1995 r. Posiada na powierzchni hotel, centrum leczniczo-rehabilitacyjne (leczenie schorzeń dróg oddechowych oraz układu ruchu). Turyści/kuracjusze odwiedzający Bochnię mają również możliwość pobytu podczas swoich turnusów w centrum rekreacyjnym Borek usytuowanym w lesie na północ od Bochni (hotel, stadnina koni, tereny rekreacyjne). Ponadto przy jednym z szybów kopalni powstała **wioska archeologiczna**, na otwarcie której zorganizowany został **piknik archeologiczny**.

Uzdrowisko kopalnia soli Bochnia i obiekty infrastruktury towarzyszącej (duży nowoczesny kryty basen w Bochni i w oddalonych 3 km od Bochni Proszówkach, baseny odkryte w Wiśniczu Nowym, trasy piesze, rowerowe, ścieżki dydaktyczne i konne w Borku i w Puszczy Niepołomickiej) przyciągają coraz więcej turystów z kraju - turyści indywidualni, kuracjusze, dzieci i młodzież szkolna, firmy (zajęcia integracyjne, spotkania, bankiety bale w specjalnych komorach kopalni) i z zagranicy (m.in. z Wielkiej Brytanii, Włoch, Niemiec, Francji Słowacji, Turcji).

Przykłady współpracy gmin położonych w strefach podmiejskich miast polskich

Gmina Puszczykowo w strefie podmiejskiej Poznania

Gmina Puszczykowo położona jest w centralnej części województwa wielkopolskiego, w południowej części powiatu ziemskiego poznańskiego, w odległości 4.5 km od granic Poznania w pobliżu drogi krajowej A2. Teren gminy wchodzi w skład otuliny Wielkopolskiego Parku Narodowego oraz Rogalińskiego Parku Krajobrazowego. Turystyce i rekreacji sprzyjają tu walory krajobrazowe wysoczyzny morenowej i malowniczej doliny Warty. Do walorów antropogenicznych zaliczyć tu można liczne dworki (głównie z pocz. XX wieku), domy murowano-szachulcowe, pałacyki myśliwskie.

Gmina Puszczykowo wchodzi w skład **Stowarzyszenia Gmin Mikroregionu Wielkopolskiego Parku Narodowego**. Celem powstałego 29 stycznia 2009 r. Stowarzyszenia jest m.in.:

- wspieranie realizacji celów strategii zrównoważonego rozwoju turystyki i rekreacji¹³,
- wspieranie i wprowadzanie zintegrowanych i ekologicznych rozwiązań transportowych (w tym drogi rowerowe i wodne),
- wspieranie przedsięwzięć z dziedziny kultury, nauki i ochrony środowiska.

Siedziba stowarzyszenia znajduje się w Puszczykowie. W skład organizacji wchodzi 7 gmin: Brodnica, Kórnik, Stęszew, Mosina, Komorniki, Dopiewo i Puszczykowo.

Pierwsze spotkanie gmin członkowskich poświęcone było ochronie kasztanowców w gminach oraz propozycji działań mających na celu propagowanie zachowań przyjaznych środowisku. Zajęto się również projektowaniem tras rowerowych, tak aby dzięki tej formie ekologicznego transportu turyści mogli dotrzeć do istniejących produktów turystycznych. Wkomponowanie produktów turystycznych w szlaki rowerowe przyczyni się do stymulowania zachowań turystycznych, ukierunkowania ruchu turystycznego i nie będzie zagrażało przekroczeniem chłonności obszarów chronionych. Dodatkowo inwestycje typu wiaty turystyczne, punkty widokowe, miejsca biwakowe ograniczą dzikie biwaki i związane z nimi zanieczyszczenia środowiska odpadami.

¹³ Gminy wchodzące w skład stowarzyszenia posiadają na swoim terytorium obszary podlegające różnym formom ochrony prawnej w tym w Wielkopolski Park Narodowy

Gmina Wisznia Mała w strefie podmiejskiej Wrocławia

Gmina Wisznia Mała położona jest we wschodniej części województwa dolnośląskiego i obejmuje obszar pomiędzy rzeką Widawą, a Wzgórzami Trzebnickimi. Jest gminą położoną w północnej części strefy podmiejskiej Wrocławia, w skład której wchodzi 16 sołectw i 3 przysiółki położone na terenach poligonu wojskowego.

Krajobraz gminy jest urozmaicony (dolina Widawy, Wzgórze Trzebnickie, równina Oleśnicka) o widocznych cechach rzeźby polodowcowej. Zabytki antropogeniczne na terenie gminy to głównie kościoły, zespoły pałacowo-parkowe np. w Mienicach, Maliniu, Machnicach, grodzisko w Krzyżanowicach.

Gmina Wisznia Mała wchodzi w skład **Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Wzgórz Trzebnickich i Doliny Baryczy**. Stowarzyszenie powstało w 2000 r. w celu wspólnego tworzenia i promocji produktów turystycznych. W skład jego wchodzi gminy: Oborniki Śląskie, Trzebnica, Wisznia Mała, Zawonia, Żmigród, a od 2004 r. gminy Prusice i Dobroszyce.

Główne kierunki działania stowarzyszenia to:

- wspieranie samorządów lokalnych na terenie gmin partnerskich w działaniach związanych z rozwojem turystyki, rekreacji i wypoczynku,
- współpraca z gminami i powiatami w regionie,
- inicjowanie, kreowanie i wspólna promocja produktów turystycznych,
- pozyskiwanie środków na realizację działań,
- aktywizacja społeczności lokalnej, organizacja i koordynacja imprez oraz szkoleń.

Wszystkie te działania koordynuje powstałe w 2001 roku biuro stowarzyszenia.

Gmina Wisznia Mała jest gminą niezwykle prężną. Poniżej wskazane zostaną niektóre przykłady różnych produktów kierowanych do miejscowej ludności i turystów z Wrocławia odwiedzających strefę podmiejską:

- ośrodek wodny z łowiskiem wędkarskim,
- Zespół Ludowy Szymanowianie (liczne koncerty w Polsce za granicą, uczestnictwo w Liście Przebojów Ludowych Polskiego Radia Wrocław),
- „Piknik pod Wiszniakiem” – impreza cykliczna (obchody dnia gminy), m.in. na ostatnim pikniku koncert Zbigniewa Wodeckiego,

- „Artystyczna Lokomotywa” – cykl działań artystycznych, kulturalnych, edukacyjnych (konkursy, wystawy, spotkania ze sztuką, rajd po Ziemi Trzebnickiej, imprezy plenerowe np. Manewry Strzeleckie 2009 na terenie ośrodka rekreacyjno-wypoczynkowego w Pierwoszowie),
- Dzień Kobiet – organizator Ośrodek Sportu i Rekreacji i Koło Gospodyń Wiejskich „Jesteś piękna, wiesz o tym...” impreza z udziałem stylisty-wizażysty, w programie m.in. określanie typu kolorystycznego pań, dobór kolorów odzieży, wzorów i gatunków materiałów, nauka i dobór różnego rodzaju makijażu, dobór ubrań na różne okazje itp.),
- Ferie zimowe – w różnych wsiach różnorodne zajęcia rekreacyjne np. zabawy i gry edukacyjne, wykonywanie masek karnawałowych, konkursy na rzeźbę śnieżną, fotograficzne atelier,
- Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji jest organizatorem licznych zajęć i imprez, np.: zajęcia plastyczno-ceramiczne dla dzieci, gimnastyka rehabilitacyjna dla pań, zajęcia taneczne dla dzieci i młodzieży, zajęcia plastyczne dla dorosłych (ceramika, decoupage, malowanie na szkle, malowanie na tkaninach),
- liczne zajęcia dla dzieci i dorosłych organizują szkoły na terenie gminy np. teatr ruchu, taniec ludowy, rytmika, zajęcia plastyczne dla dzieci i dorosłych, kursy komputerowe dla seniorów,
- Manewry Strzeleckie (impreza coroczna), w programie m.in.: turniej strzelania z broni pneumatycznej, turniej strzelania z łuków, tor komandosów, skoki na linie, paintball, pokazy musztry wojskowej, pokaz skoków spadochronowych, wojskowa grochówka i inne atrakcje dla dzieci, dorosłych i całych rodzin.

Lokalne produkty turystyczne w różnych krajach i regionach Polski

Wybrane produkty turystyczne w strefie podmiejskiej Hamburga

W rozdziale tym zaprezentowano bardzo różnorodne produkty turystyczne na obszarze południowej części strefy podmiejskiej Hamburga, znacznie już od miasta oddalonej, ale atrakcyjnej dla turystów ze względu na bardzo bogatą i zróżnicowaną ofertę turystyczną. Produkty tu zaprezentowane dobrane zostały tak, aby pokazać jak wykorzystać pewne

walory turystyczne, które wydają się być pospolite, bądź powszechnie występujące w strefie podmiejskiej. Zaprezentowane tu produkty są też przykładem inicjatyw lokalnych i współpracy pomiędzy jednostkami administracyjnymi (głównie w kontekście transportu turystycznego (szlaki rowerowe, turystyczne połączenia transportem publicznym). Wybrane, warte uwagi produkty to:

Krüzen - prywatny **ogród zoologiczny**, obejmujący prawie 700 zwierząt (177 gatunków), zwiedzający mogą karmić i głaskać zwierzęta, znajduje się w nim plac zabaw dla dzieci z małymi zameczkami, elektrycznymi motorami i kolejką po parku, która przewozi gości po ogrodzie o pow. 6 ha, dodatkowo jest kawiarnia i bufet grillowy.

Deutches Diabetes Museum - Niemieckie Muzeum Diabetyczne - na terenie kliniki diabetycznej w Bevensen (wystawy, fotografie, tablice informacyjne rozwoju insuliny, metod badania moczu i cukru we krwi, informacje nt. historii ruchu samopomocy - pomocy samemu sobie w schorzeniach cukrzycy; dla grup na zamówienie oprowadzanie po klinice).

Muzeum Lat 50. - na 200 akrach pow. muzeum, dom mieszczkański z l. 50 z meblami, sprzętami codziennego użytku domowego, gazetami, domową sauną, szafami grającymi, reklamą z lat 50.

Munster - Muzeum Pojazdów Pancernych - przy Szkole Wojsk Pancernych na pow. ponad 5 tys. akrów, zadaszonej, znajduje się wystawa prezentująca rozwój techniczny wojskowości niemieckiej oraz militaria niemieckie XX wieku do chwili obecnej, np. pojazdy Bundeswehry od 1955 r., pojazdy Wehrmahtu z lat 1934 - 1945, broń ręczną, mundury, hełmy, ordery i odznaczenia. Na terenie muzeum znajduje się także księgarnia miejska z kawiarnią i czytelnia; liczne obiekty sportowo-rekreacyjne; w 2000 r. z okazji EXPO odbyła się tu trzecia międzynarodowa wystawa plastikowego szkła i ogrodów.

Steinhorst - Muzeum Szkolne - stała ekspozycja dokumentuje rozwój szkolnictwa, pokazane są próbki pisma, czytanek, konspekty lekcji, jedna historycznie wyposażona klasa przedstawia sytuację w szkole z początku XX wieku.

Sudeburg-Hösseringen - Muzeum Rolnictwa - na pow. 10 ha otoczonej rozległymi lasami znajduje się wieś muzealna z 22 historycznymi domami Księstwa Luneburskiego; najcenniejszy zabytek to spichlerz z XVII w., stajnia dla owiec, piekarnia, kuźnia i ubikacja z 1644 r., przędzalnia, pomieszczenia w których wykonywano poszczególne rzemiosła wiejskie.

Soltau - termy solankowe, baseny, łaźnia turecka, sauny, najnowocześniejsze solaria, bicze wodne, 84-metrowa zjeżdżalnia. Heide - Park Soltau to największy park rekreacyjno-wypoczynkowy w północnych Niemczech o pow. 85 ha, który przyciąga rocznie setki tysięcy gości z całego świata (piękne krajobrazy, ponad 40 atrakcji, jedyna w Niemczech kolejka wisząca, wodny tor wodny z rwącą wodą i możliwość pływania w okrągłych łodziach, szybki tor saneczkowy, pokazy tresury zwierząt, przedstawienia ze zwierzętami, rejs parostatkami Missisipi obok gigantycznej Statuy Wolności, zróżnicowana oferta dla dorosłych i dzieci, dwie wieże widokowe z widokiem na cały park).

Hodenhagen - specyficzny ogród zoologiczny (park zwierząt) Serengeti - Safaripark, możliwość przeżycia safari w Niemczech, w parku tym żyje ponad 1000 zwierząt charakterystycznych dla sawanny jak lwy, tygrysy, zebry, antylopy, słonie itp.; ponadto można tu znaleźć księgarnię z interesującymi materiałami dla turystów i kawiarnię, a także Sklep Całego Świata, który oferuje artykuły z całego świata.

Harsefeld - Muzeum Klasztoru i Historii Regionu – można w nim zapoznać się z życiem benedyktynów w dawnych wiekach, ubrane w stroje chłopskie przewodniczki przedstawiają 1000 - letnią historię miejsca, oprowadzają po kompleksie klasztornym i muzeum klasztornym i regionalnym

Małe wiejskie obiekty turystyczne

Mini skansen w Zaluží w południowych Czechach - muzeum mieści się w budynku starej kuźni i budynku mieszkalnym w stylu sielskiego baroku z 1899 r., obejrzeć można dawne sprzęty używane w kuźni, dom z białą i czarną izbą (kuchnią) oraz warsztatem rzemieślniczym do wyrobu lalek i kolekcją dawnych lalek. Obiekt ten pełni funkcję skansenu, ale jest tu też

możliwość noclegu w stylowej izbie dla 2 - 3 osób, wyżywienia, przyglądania się jak wyglądał dawniej wyrób lalek oraz zakupu wyrabianych tu aktualnie lalek. Ponieważ skansen jest niewielki przewodnik po skansenie to zarazem osoba wyrabiająca lalki i sprzedająca je.

Veteran Muzeum i ZOO Park w Rapotnie pod Jesenikami - interesujące muzeum z bardzo bogatą ekspozycją różnorodnych starych pojazdów (powozy, dorożki, sanie, rowery, motocykle, samochody, czołg, wozy strażackie, traktory), maszyn rolniczych i urządzeń rzemieślniczych, ponadto: wiejskich sprzętów domowych, stroi z różnych epok, wózków dziecięcych, pierwszych radioodbiorników, telewizorów, zegarów, sprzętów muzycznych, itp. W obrębie muzeum znajduje się również mini ogród zoologiczny (małpy, lamy, osły, konie, kozy, ptactwo np. papugi, czaple) i mini arboretum, oraz:

- ogródek zabaw dla dzieci, w jego otoczeniu zwierzęta domowe np. ptactwo, króliki;
- miejsce na piknik;
- możliwość jazdy konnej;
- bufet na powietrzu;
- możliwość zakupu pamiątek, widokówek (sprzedaż tych wyrobów jest zarazem reklamą działalności muzeum, np. zabawki dla dzieci, kubeczki, filiżanki, wazoniki itp. wszystkie z logo muzeum).

Obiekt czynny jest od 8 - 20.00. Bilet kupuje się na cały dzień (np. po zwiedzeniu muzeum można odwiedzić okoliczne miejscowości (zabytki, baseny termalne) i powrócić np. na przejażdżkę konną czy popołudniowy piknik. Muzeum nie jest dotowane, właściciele to pasjonaci.

Galeria Aniołów w Czarnej Wodzie - niewielka pracownia rzemieślnicza i Galeria Aniołów powstała kilka lat temu w czarnej Wodzie nad Wdą. Właściciel galerii - artysta wytwarzający anioły i inne ozdoby m.in. w drewniane ptaszki itp. prezentuje w galerii swoje prace, obrazy malarzy zafascynowanych krajobrazem i kulturą Kociewia, rzeźby innych artystów, tabakiery i kosze. Podczas zwiedzania można podpatrywać artystę przy pracy. Większość eksponatów można kupić, można również zamówić u artysty kapliczki, rzeźby plenerowe i szopki. Wstęp do czynnej codziennie galerii jest bezpłatny.

Muzea wykorzystujące dziedzictwo kulturowe regionu

Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie w strefie podmiejskiej Poznania - muzeum w Szreniawie usytuowane jest na skraju Wielkopolskiego Parku Narodowego. Ekspozycja muzealna ilustruje dzieje rolnictwa i wsi od VIII do XX w. Odbywają się tu m.in. pokazy i przedsięwzięcia takie jak:

- pokaz zdobienia pisanek;
- Jarmark Wielkanocny;
- Kolorowe Dzieciństwo w Muzeum;
- Festyn Zielonoświątkowy;
- „Gdzie drwa rąbią tam wióry lecą”;
- Wesele wiejskie;
- Omłoty w Szreniawie;
- Retro-show;
- Zwyczaje i obrzędy Bożonarodzeniowe.

Muzeum posiada też oddziały terenowe:

- Skansen i Muzeum Pszczelarstwa w Swarzędzu;
- Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Rogoźnie;
- Muzeum Wikliniarstwa i Chmielarstwa w Nowym Tomysłu;
- Muzeum Środowiska Przyrodniczego i Łowiectwa Wielkopolskiego w Uzarzewie.

Muzea będące efektem kreatywności lokalnych społeczności

Muzeum Policji Republiki Słowackiej w Bratysławie - muzeum pokazuje historię kryminalistyki, policji drogowej od 1918 r. po okres współczesny. Można w nim dowiedzieć się na temat funkcjonowania policji w różnych krajach, czynności policji na miejscu zbrodni, rodzajów mundurów i wyposażenia policji z różnych okresów, przeglądać stare gazety, w których opisywane są przestępstwa i sposoby działań policji, itp.

Muzeum Pochówku w Wiedniu - muzeum to mieści się na terenie największego zakładu pogrzebowego. Zgromadzono w nim cały szereg ciekawych eksponatów, m.in.: kapy na trumny i sarkofagi, flagi (czarne, białe - dziecięce, ciemnogrnatowe nakrycia na trumny

przeznaczone dla kobiet niezamężnych, czerwone kapy oficerskie), stroje żałobne. Przewodnik pokazuje również dzwonek, który zawieszano w domu grabarza i łączył sznurem z dłonią pogrzebanego (na wypadek, gdyby pogrzebany okazał się żywym i aby mógł po obudzeniu zaalarmować grabarza). W muzeum są też powozy do przewożenia trumien i model tramwaju pogrzebowego z ok. 1918 r. (pod koniec I wojny światowej kursował między największymi wiedeńskimi szpitalami i cmentarzem specjalny tramwaj z 12 szufladami na trumny). W muzeum urządzono także ruchomy model konduktu pogrzebowego z XIX w. Jest też sala z urnami, oraz trumna wielokrotnego użytku z 1784 r., ponadto klepsydry, deski pogrzebowe, krzyże, akt zgonu Franciszka Schuberta, maska pośmiertna Haydna, zaproszenia na pogrzeb Beethovena.

Tereny rekreacyjne „dla wszystkich”

Park historyczno - etnograficzno - rekreacyjny w Ópusztaszer na Węgrzech - w parku tym znajdują się rozległe tereny rekreacyjne, jezioro, ścieżki spacerowe, rowerowe, zwłaszcza dla dzieci, tereny biwakowe, budynki muzealne w kształcie tureckich namiotów z ekspozycją dotyczącą przyrody i historii południowych Węgier, skansen wiejskiego budownictwa ludowego, skansen budownictwa miejskiego (XIX-wieczne miasteczko, m.in. sklep kolonialny, urząd pocztowy, fryzjer, fotograf, domy mieszczańskie - XIX-wieczne miasteczko tętni życiem: w sklepie można kupować, u fotografa zrobić zdjęcie, na poczcie wysłać widokówkę itp.), muzeum techniki /m.in. stare parowozy i wagony, samoloty, urządzenia rolnicze/. Park jest tak urządzony, że można tu wraz z całą rodziną spędzić cały dzień, a każdy turysta znajdzie coś interesującego dla siebie.

Čatež w Słowenii – jest to niewielka miejscowość, a w zasadzie dzielnica rekreacyjna Brežic zwana jest *"Termalną Riwierą"*. Znajduje się tu duży kompleks basenów termalnych, kemping oraz pensjonaty i kwatery prywatne. Baseny mają ciekawe kształty, wybudowane są na nich wysepki, półwyspy, np. z kawiarnią, niektóre połączone są ze sobą mostkami. Jest tu też basen ze sztuczną falą, dwa baseny z kilkoma różnego typu zjeżdżalniami, małe okrągłe baseny z hydromasażami, bicze wodne, baseny i brodziki dla dzieci. Ponadto można tu skorzystać ze sporego terenu rekreacyjnego z boiskami i kortami tenisowymi. Na obrzeżach kompleksu basenowego znajdują się punkty gastronomiczne i kawiarnie.

Karnety, a zwłaszcza jednorazowe bilety są tu dość drogie, ale też i ilość rozrywek jest ogromna, a korzystanie z wszelkiego typu zjeżdżalni wodnych, czy innych urządzeń rekreacyjnych nie wymaga już dodatkowych opłat. Wieczorem, po zamknięciu basenów, turyści, którzy mieszkają w okolicy mogą wybrać się na wycieczkę zabytkowym pociągiem do położonego w sąsiedniej miejscowości zamku Mokrice. Tam odbywa się jego nocne zwiedzanie, organizowane są też imprezy kulturalne. Po ich zakończeniu zabytkowy pociąg odwozi turystów na nocleg do Čateža.

Programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży

- zwiedzanie fabryki Coca Coli w Niepołomicach (zapoznanie się z produkcją, degustacja);
- zwiedzanie Izby Regionalnej w Niepołomicach (gawędy o dawnych tradycjach, świętach, obrzędach wiejskich, życiu codziennym wsi, pieczenie i degustacja rogalików);
- „Woda źródłem życia” (wycieczka do Doliny Raclawki – obserwacja krążenia wody w przyrodzie, ochrona życia w wodzie, badanie czystości wody, rośliny i zwierzęta, ognisko z kiełbaskami);
- „Zwierzę nie jest rzeczą” (wycieczka do schroniska i lecznicy zwierząt, spotkanie z pracownikiem, pomagamy „mniejszym braciom”, wycieczka do ZOO w Krakowie);
- „Ekologiczny detektyw” (Zakład Utylizacji Śmieci - lekcja edukacyjna i zwiedzanie. Oczyszczalnia Ścieków - projekcja filmu, prelekcje, zwiedzanie);
- „Ekoludek” (zwiedzanie wysypiska komunalnego - prelekcja ekologiczna, zwiedzanie Zakładu Przetwórstwa Złomu);
- „Tajemnice Starych Map” - warsztaty organizowane przez Muzeum Miejskie w Wadowicach (mapy jako źródło historyczne, umiejętność wykorzystania map, prezentacja historycznych map i atlasów, porównanie dawnych map i współczesnych, samodzielne wytyczanie trasy kolejowej).

Warsztaty dla nauczycieli i programy edukacyjne dotyczące krajobrazu kulturowego

W czerwcu 2000 r. odbyły się w Czudcu w woj. podkarpackim warsztaty dla nauczycieli pn. „Krajobraz kulturowy regionu Podkarpacia”. Podczas spotkań warsztatowych podjęto się omówienia następujących zagadnień:

- Istota dziedzictwa kulturowego regionu;
- Wybrane wytwory kultury regionalnej w mojej miejscowości. Ich funkcje i znaczenie;
- Twórcy regionalni i ich warsztat;
- Projektowanie zintegrowanych działań przybliżających i promujących dziedzictwo kulturowe;
- Zabytki architektury i zabytki ruchome w mojej okolicy;
- Twórcy profesjonalni i nieprofesjonalni, dokumentaliści i hobbyści kultury regionu;
- Krajobraz kulturowy najbliższej okolicy, a działalność twórcza dzieci.

Warsztaty te to element Międzyresortowego programu edukacyjnego na rzecz ochrony krajobrazu historycznego i właściwego kształtowania przestrzeni przyrodniczej i kulturowej Polski pt. „Świadome Kształtowanie Krajobrazu i Ochrona Krajobrazu Historycznego” realizowanego na podstawie Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów Nr 41 z dnia 27 lipca 1999 roku.¹⁴

¹⁴ Szczegółowe informacje o programie: „Krajobraz kulturowy, warsztaty dla nauczycieli i metodyków”, Warszawa 2001.

IV. Turystyka jako jedna z funkcji w Gminie Mogilany. Podsumowanie i wnioski

Z powyższej analizy wynika, że Gmina Mogilany jest typową gminą podmiejską Krakowa, a jej walory turystyczne nie wyróżniają jej w zasadniczy sposób spośród innych gmin strefy podmiejskiej.

Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowa jest dobrze rozwinięta. Kraków w porównaniu z innymi dużymi miastami Polski posiada wybitne walory przyrodnicze i antropogeniczne. W otoczeniu Krakowa znajdują się obszary, które dla turystyki mają znaczenie nie tylko lokalne, ale regionalne, ponadregionalne i krajowe.

W takiej sytuacji nie jest rzeczą łatwą wypromowanie nowych produktów turystycznych, a samo ich zdefiniowanie, wymaga szczegółowej analizy lokalnego rynku turystycznego, zasobów finansowych i ludzkich w Gminie, stopnia zaangażowania, kreatywności lokalnych społeczności, wykreowania produktów niszowych, możliwości współpracy z gminami ościennymi oraz zachowania ładu przestrzennego w Gminie i jak największej otwartości i ciągłości kulturowej krajobrazu.

Po dogłębnej analizie walorów turystycznych Gminy Mogilany oraz po uwzględnieniu walorów turystycznych strefy podmiejskiej Krakowa stwierdzić należy, że turystykę w Gminie Mogilany należy rozwijać **wielobiegunowo**, tak kreując produkty turystyczne by mogły one przyciągać Krakowian (wykorzystanie bliskości miasta) oraz służyć miejscowemu coraz bardziej heterogenicznemu społeczeństwu. Aby sprostać temu zadaniu konieczne jest stworzenie własnej niszy na rynku turystycznym poprzez jak najlepsze wykorzystanie:

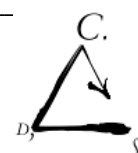
- walorów przyrodniczych (w tym głównie wód siarkowych);
- dziedzictwa kulturowego;
- potencjału intelektualnego mieszkańców Gminy;
- położenia w bliskości Krakowa;
- wciąż rosnącego popytu na regenerację sił i aktywny wypoczynek.

Tworzenie oferty turystycznej/rekreacyjnej w Gminie powinno być zatem ściśle związane z walorami przyrodniczymi, dziedzictwem kulturowym regionu, heterogenicznością społeczeństwa lokalnego oraz funkcją kulturalno-oświatową tak gminy, jak i Krakowa.

Walory niszowe i możliwości ich wykorzystania to przede wszystkim:

- **wykorzystanie wód siarkowych w Lusinie** – stanowiących jedyny, wyjątkowy walor Gminy Mogilany w oparciu o który można stworzyć główny produkt turystyczno - rekreacyjny Gminy w postaci centrum leczniczo-rehabilitacyjno-rekreacyjnego. Nie wydaje się by konkurencją dla tego typu działalności uzdrowskowo-rekreacyjnej w gminie Mogilany stanowiły Swoszowice, Wieliczka, różnego rodzaju centra leczniczo-rekreacyjne i odnowy biologicznej w Krakowie, czy w północnej części miasta jak też bardziej oddalone od centrum miasta Uzdrowsko kopalnia soli Bochnia. W związku z tym, że tego typu inwestycja wymaga bardzo dużych nakładów, rola Gminy w tym zakresie powinna koncentrować się na pozyskaniu inwestora strategicznego oraz „pilotowaniu” inwestycji.
- **wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego** – istniejące w tym zakresie zasoby i atuty Gminy Mogilany sprzyjają rozwojowi przede wszystkim turystyki edukacyjnej (poznawczej), w tym skierowanej do dzieci i młodzieży ze szkół krakowskich. Walory kulturowe Gminy można wykorzystać tworząc m.in. szlaki turystyczne, np. „Szlak dworców szlacheckich w Gminie Mogilany/na Pogórzu Karpackim/w Małopolsce, programy edukacyjne np. „Życie dworskie/wiejskie w dawnych Mogilanach/innej wsi”, pikniki dworskie oraz ludowe, a także programy turystyczne (jednorazowe lub cykliczne), np. na otwarcie lub zakończenie sezonu turystycznego.
- **stworzenie centrum rekreacyjnego SPA**– rozwiązaniem w tym zakresie mogłaby być oferta rekreacji nad wodą – Gmina Mogilany ze względu na swoje położenie komunikacyjne oraz dynamiczny rozwój jest odpowiednim miejscem dla stworzenia kompleksu basenów krytych i odkrytych (centrum letniego dla południowej części Krakowa). Niemniej jednak tworzenie terenów rekreacyjnych nie musi być związane z wypoczynkiem nad wodą. W przypadku niemożności realizacji tego typu przedsięwzięcia, do celów rekreacyjnych można wykorzystać nieużytki i tereny wokół szkół gminnych (boiska, sale gimnastyczne itp.).
- **kontynuowanie współpracy z instytucjami kulturalnymi Krakowa oraz ciągłe poszerzanie i uatrakcyjnianie oferty kulturalnej Gminy Mogilany** – m.in. poprzez działania takie jak organizowanie koncertów (również plenerowych), nawiązanie

współpracy z Operą Krakowską oraz artystami krakowskimi, organizacja różnego typu wystaw i wernisaży.

Turystyka w Gminie Mogilany może być jednym z wyznaczników rozwoju endogenicznego gminy. Z powyższej analizy wynika, że nie tyle walory turystyczne, co heterogeniczne społeczeństwo może przyczynić się do rozwoju funkcji turystycznej i kulturalnej kontinuum miejsko-wiejskiego jakim jest Gmina Mogilany. Ponadto, produkty turystyczne Gminy muszą być różnorodne i oryginalne, nakierowane na zaspokojenie potrzeb rekreacyjnych i intelektualnych mieszkańców strefy podmiejskiej i Krakowian i co istotne nie mogą konkurować z produktami promowanymi przez gminy sąsiednie czy inne gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa.

Atrakcyjne produkty turystyczne w Gminie Mogilany winny być tworzone wokół głównych biegunów związanych nie tylko z walorami przyrodniczymi (wody siarkowe) oraz dziedzictwem kulturowym (szlaki i programy turystyczne), ale również:

- popytem na aktywny wypoczynek ze strony mieszkańców Krakowa (centrum sportowo- rekreacyjne),
- popytem tak ze strony mieszkańców Krakowa jak i miejscowej społeczności na wypoczynek stymulowany kulturowo (koncerty, spektakle, wystawy, wernisaże),

Tego typu produkty powinny przyczynić się do wzmocnienia rangi funkcji turystyczno – rekreacyjnej oraz wzrostu jakości życia w Gminie Mogilany poprzez:

- stworzenie nowych miejsc pracy,
- wzrost dochodów zarówno mieszkańców, jak i budżetu Gminy,
- możliwość zaspokajania potrzeb rekreacyjnych i kulturowych przez mieszkańców Gminy,
- wypromowanie wizerunku Gminy jako atrakcyjnej dla różnorodnego wypoczynku codziennego i weekendowego, turystyki edukacyjnej dla młodzieży szkół krakowskich
- wypromowanie Gminy dbającej o wysoki poziom świadczonych usług turystycznych.

Dwie ostatnie wskazane tu cechy winny wyróżniać Gminę Mogilany wśród innych gmin strefy podmiejskiej kompensując tym samym pewne niedostatki wynikające z mało unikatowych walorów turystycznych.

Literatura

1. Bański J., Strefa podmiejska – już nie miasto, jeszcze nie wieś, IGiPZ PAN, Warszawa.
2. Baranowska V., Dziuba A., Pyzik M., Słowik A., Żmuda J., oraz uczniowie, Buków i okolice, zarys monograficzny, Buków 206.
3. Biśta J., 100-lecie Szkoły Podstawowej im. Świętej Jadwigi Królowej w Lusinie, Lusina 2005.
4. Głos Gminy Mogilany, Samorząd Gminy Mogilany, Urząd Gminy Mogilany, wydanie specjalne, grudzień 2005.
5. Bojarska J., Warsztaty dla nauczycieli „Krajobraz kulturowy regionu Podkarpacia” – omówienie, [w:] Krajobraz kulturowy, warsztaty dla nauczycieli i metodyków, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, Zeszyt Dydaktyczny, Warszawa 2001.
6. Ciechanowicz W., Rozwój obszarów wiejskich w Polsce, Aura nr 12, 2000.
7. Krajobraz kulturowy, warsztaty dla nauczycieli metodyków, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, Zeszyt Dydaktyczny, Warszawa 2001.
8. Michałowski A., Świadome kształtowanie krajobrazu i ochrona krajobrazu historycznego, [w:] Krajobraz kulturowy, warsztaty dla nauczycieli i metodyków, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, Zeszyt Dydaktyczny, Warszawa 2001.
9. Morris D., Ludzkie ZOO, wyd. Ewal, Warszawa 2005.
10. Nędza A., Gmina Mogilany, folder promocyjny Gminy Mogilany, Polskie Centrum Promocji, Kraków.
11. Gmina Mogilany, mapa, Wyd. „Julita”, Mogilany 2005.
12. Gmina Mogilany, Polskie Centrum promocji, Kraków.
13. Słownik Geograficzno-krajoznawczy Polski, PWN, Warszawa 1983.
14. Uchto M., Woda, która grzeje i leczy, Dziennik Polski, 5 lutego 2009.